

UNIVERSITATEA ECOLOGICĂ DIN BUCUREȘTI

FACULTATEA DE DREPT

Program de studii universitare de licență: Drept

Forma de învățământ: învățământ cu frecvență redusă / învățământ la distanță

**Suport de curs pentru disciplina:
CRIMINOLOGIE**

**Titular de disciplină:
Lector univ. dr. Gabriela MATEI**

**București
2023-2024**

CUPRINS

Introducere	5
a. Date privind titularul de disciplină	5
b. Date despre disciplină	5
c. Obiectivele disciplinei	5
d. Competențe acumulate după parcurgerea cursului	6
e. Resurse și mijloace de lucru	6
f. Structura cursului	6
g. Cerințe preliminare	8
h. Durata medie de studiu individual	8
i. Evaluarea	9

Partea I - Cercetarea criminologică

Unitatea de învățare I.

I. <i>Privire introductivă asupra științei criminologiei</i>	12
1.1. Introducere	12
1.2. Conținut	12
1.3. Rezumat	22
1.4. Test de autoevaluare a cunoștințelor	23
1.5. Bibliografie recomandată	24

Unitatea de învățare II.

<i>Modalități de cunoaștere în cercetarea criminologică. Procedee în cercetarea criminologică. Finalitatea cercetării criminologice. Criminologia în sistemul științelor</i>	25
2.1. Introducere	25
2.2. Conținut	25
2.3. Rezumat	30
2.4. Test de autoevaluare a cunoștințelor	31
2.5. Bibliografie recomandată	31

Partea II - Criminologia etiologică

Unitatea de învățare III.

<i>Criminologia clasică și alte orientări criminologice. Pozitivismul Italian.</i>	32
3.1. Introducere	33
3.2. Conținut	33
3.3. Rezumat	42
3.4. Test de autoevaluare a cunoștințelor	43
3.5. Bibliografie recomandată	44

Unitatea de învățare IV.

<i>Teorii etiologice moderne</i>	45
4.1. Introducere	45
4.2. Conținut	45
4.3. Rezumat	54
4.4. Test de autoevaluare a cunoștințelor	55

4.5. Bibliografie recomandată	56
Partea III - Criminologia dinamică	
Unitatea de învățare V.	
<i>Modele de trecere la act. Teorii dinamice</i>	58
5.1. Introducere	58
5.2. Conținut	58
5.3. Rezumat	63
5.4. Test de autoevaluare a cunoștințelor	64
5.5. Bibliografie recomandată	65
Partea IV- Studii criminologice	
Unitatea de învățare VI.	
<i>Criminologia clinică. Criminalitatea mediului. Traficul de persoane. Pornografia copiilor pe Internet. Digitalizarea în criminologie</i>	67
6.1. Introducere	67
6.2. Conținut	67
6.3. Rezumat	99
6.4. Test de autoevaluare a cunoștințelor	99
6.5. Bibliografie recomandată	100
Partea V- Victimologie	
Unitatea de învățare VII.	
<i>Victimologia</i>	102
7.1. Introducere	102
7.2. Conținut	102
7.3. Rezumat	108
7.4. Test de autoevaluare a cunoștințelor	108
7.5. Bibliografie recomandată	109
Bibliografie generală recomandată	110

Introducere

Cursul este destinat, în principal, studenților Facultății de Drept din cadrul Universității Ecologice din București – învățământ cu frecvență redusă / învățământ la distanță, dar poate constitui un util material de studiu și pentru studenții la învățământ cu frecvență .

a. Date privind titularul de disciplină

Nume și prenume:	Lector univ. dr. Gabriela MATEI
E-mail:	gabriela.matei@ueb.education

b. Date despre disciplină

Anul de studiu:	II
Semestrul:	4

c. Obiectivele disciplinei

Obiectivul general al disciplinei	► Identificarea corectă a sensului unor noțiuni și concepte precum: cauzele comportamentului criminal, sau trecerea la act; ► Analiza caracterului complex al criminologiei ; ► Însușirea teoriilor criminologice ;
Obiectivele specifice	► Identificarea mecanismelor psihologice ale comportamentului infracțional ; ► Analiza structurii și tendințelor criminalității contemporane ; ► Identificarea unor argumente științifice cu privire la comportamentul uman ; ► Explicarea locului și rolului criminologiei în prevenirea și combaterea fenomenului infracțional ; ► Promovarea unei atitudini creative în vederea optimizării practicii antiinfracționale; ► Cultivarea și promovarea valorilor științifice care trebuie să se afle la baza unei politici preventiv-represive inteligente.

d. Competențe acumulate după parcurgerea cursului

Competențe profesionale	▶ Definirea locului și rolului criminologiei în sistemul științelor judiciare; ▶ Interpretarea comportamentului infracțional; ▶ Însușirea cunoștințelor privind criminalitatea; ▶ Definirea principiilor fundamentale ale criminologiei precum și direcțiile de acțiune ale acestei discipline; ▶ Explicarea mecanismelor psihologice ale comportamentului infracțional ▶ Analiza diverselor modalități de cercetare criminologică ; ▶ Identificarea modalităților de prevenire și combatere a fenomenului infracțional.
Competențe transversale	▶ Dezvoltare personală și profesională (conștientizarea nevoii de formare continuă, utilizarea eficientă a resurselor și tehnicilor de învățare pentru dezvoltarea personală și profesională); ▶ Autonomie și responsabilitate (executarea responsabilă a sarcinilor profesionale, în condiții de autonomie restrânsă și asistență calificată); ▶ Interacțiune socială (familiarizarea cu rolurile și activitățile specifice muncii în echipă și distribuirea de sarcini pentru nivelele subordonate).

e. Resurse și mijloace de lucru

Pentru o pregătire temeinică, vă sugerăm să efectuați toate testele de evaluare, astfel încât rezultatul pregătirii dumneavoastră să fie cât mai obiectiv. De asemenea, vă sugerăm să vă alcătuiți propriile dumneavoastră planuri și scheme, acestea ajutându-vă la o mai bună sistematizare a cunoștințelor dobândite.

Fiecare curs debutează cu prezentarea obiectivelor pe care trebuie să le atingeți – din punctul de vedere al nivelului de cunoștințe – prin studierea temei respective. Vă recomandăm să le citiți cu atenție și apoi, la sfârșitul cursului, să le revedeți pentru a verifica dacă le-ați atins în întregime.

Testele de evaluare prezente la sfârșitul fiecărui curs vă vor ajuta să verificați modalitatea specifică de învățare și să vă îmbunătățiți cunoștințele. Timpul recomandat rezolvării testelor este de 30 de minute. Rezolvați testele numai după studierea în întregime a unui curs și nu vă uitați la răspunsuri decât după rezolvarea testului și numai dacă nu reușiți să găsiți răspunsul prin recitirea cursului.

La fiecare curs există indicată o bibliografie selectivă pe care vă sfătuim să o parcurgeți.

f. Structura cursului

Cursul de Criminologie este alcătuit din cinci părți (7 unități):

- ▶ Partea I - *Cercetarea criminologică*
- ▶ Partea a II-a - *Criminologia etiologică*
- ▶ Partea a III-a - *Criminologia dinamică*
- ▶ Partea a IV-a – *Studii criminologice*
- ▶ Partea a V-a - *Victimologie*

Fiecare parte cuprinde un număr de unități.

La sfârșitul fiecărei unități beneficiați de modele de teste de autoevaluare care vă vor ajuta să stabiliți singuri ritmul de învățare și necesitățile proprii de repetare a unor teme.

La finalul prezentului curs de sinteză este indicată o bibliografie selectivă pe care o recomandăm să fie parcursă pentru completarea cunoștințelor.

Totodată, sunt formulate **3 teme de control**, în vederea evaluării pe parcurs, astfel:

Tema 1 – Partea I: „Realizați un referat de maximum 5 pagini în care să tratați scopul și funcțiile cercetării criminologice”;

Tema 2 – Partea II: „Realizați un referat de maximum 5 pagini în care să tratați Ideile cuprinse în lucrarea lui Beccaria”;

Tema 3 – Partea III: „Realizați un referat de maximum 5 pagini în care să tratați modele particulare de trecere la act”.

Temele de control se prezintă de către fiecare student, iar rezultatele acestei evaluări se comunică de către cadrul didactic în mod direct și nemijlocit studenților.

Cursul de Criminologie poate fi studiat atât în întregime, potrivit ordinii prestabilite a părților, dar se poate și fragmenta în funcție de interesul propriu mai accentuat pentru anumite teme. În vederea susținerii examenului este obligatorie parcurgerea în totalitate a celor 5 părți și efectuarea testelor prezentate.

g. Cerințe preliminare

Pentru o mai bună înțelegere a materiei, este necesară coroborarea cunoștințelor dobândite în cadrul acestei discipline cu cele acumulate la Drept penal, Psihologie juridică, și Logică juridică, având în vedere că disciplina se studiază în anul 2, semestrul 2.

h. Durata medie de studiu individual

Durata medie de învățare estimăm a fi de aproximativ 47 de ore.

În vederea susținerii examenului considerăm necesar, de regulă, un studiu de o săptămână.

Studierea fiecărei unități necesită un efort de cca. 2 ore, astfel încât cunoștințele specifice acestui domeniu să se fixeze temeinic.

i. Evaluarea

La încheierea studierii cursului, este obligatorie realizarea celor trei teme de control.

Înainte de examen este indicat să parcurgeți din nou toată materia, cu atenție, durata estimată pentru această activitate fiind de aproximativ o săptămână.

Forma de evaluare (E-examen, C-colocviu/test final, LP-lucrări de control)		E
Stabilirea notei finale (procentaje)	- evaluarea finală	50%
	- activități aplicative /laborator/lucrări practice/proiect etc.	30%
	- teste pe parcursul semestrului	20%

CUPRINS

Introducere

PARTEA I – Cercetarea criminologică

Unitatea de învățare I.

I. Privire introductivă asupra științei criminologiei

- 1. Fenomenul criminal**
- 2. Practica anticriminală**

Unitatea de învățare II.

- I. Modalități de cunoaștere în cercetarea criminologică**
- II. Procedee în cercetarea criminologică**
- III. Finalitatea cercetării criminologice**
- IV. Criminologia în sistemul științelor**

PARTEA II – Criminologia etiologică

Unitatea de învățare III.

- I. Criminologia clasică și alte orientări criminologice**
- II. Pozitivismul Italian**

Unitatea de învățare IV.

- I. Teorii etiologice moderne**

PARTEA III – Criminologia dinamică

Unitatea de învățare V.

- I. Modele de trecere la act**
- II. Teorii dinamice**

PARTEA IV – Studii criminologice.

Unitatea de învățare VI.

- I. Criminologia clinică**
- II. Criminalitatea mediului**
- III. Traficul de persoane**
- IV. Pornografia copiilor pe Internet**
- V. Digitalizarea în criminologie**

PARTEA V – Victimologie

Unitatea de învățare VII.

- I. Victimologia**

PARTEA I
Cercetarea criminologică

Unitatea de învățare I.

1.1. Introducere

Pentru a înțelege teoriile criminologice este necesară înțelegerea unor concepte ce formează știința criminologiei.

Competențe

După parcurgerea acestui curs, studentul va fi capabil să :

- Cunoască noțiuni generale cu privire la criminologie
- Să definească criminologia
- Să înțeleagă scopul și funcțiile cercetării criminologice
- Să cunoască obiectul și cercetarea criminologică

1.2. Conținutul unității de învățare

I. Obiectul cercetării criminologice

1. Fenomenul criminal
2. Practica anticriminală

Durata medie de studiu individual

Timpu necesar parcurgerii unității de învățare este de ore de studiu individual.

I. Obiectul cercetării criminologice

Termenul de criminologie își are originea etimologică în cele două cuvinte de origine greacă:

- Krimen, cu sensul inițial de a judeca, capăt de acuzare și mai apoi de infracțiune.
- Logis, cu înțelesul de știință.

Pornind de la etimologia cuvântului putem da o primă definiție, simplă a criminologiei, ca fiind „știința crimei”, sau „discursul despre crimă”.

I. Fenomenul criminal – obiect al cercetării criminologice.

Pentru studierea conținutului fenomenului criminal trebuie să avem în vedere trei aspecte ale acestuia: crima, criminalul și criminalitate.

1. Crima.

Pentru eliminarea oricăror confuzii ce pot să apară cu privire la noțiunea de crimă, atât în rândul specialiștilor cât și a persoanelor din afara sferei științelor juridice, este necesară distincția între trei înțelesuri posibile ale acesteia: comun, penal și criminologic.

a. În limbaj comun, prin crimă înțelegem una dintre infracțiunile contra vieții, incriminate prin Codul penal la art. 188 – art. 192, art.200, sau infracțiuni care au un alt obiect juridic principal, însă au ca rezultat moartea unei persoane: violul care are ca urmare moartea victimei (art.218 alin.4), acte de agresiune sexuală urmate de moartea victimei (art. 219 alin.3).

b. În limbaj penal, crima este o infracțiune gravă pentru care legiuitorul a stabilit pedepse severe și proceduri speciale diferite în raport cu toate celelalte infracțiuni.

În funcție de gravitatea faptelor, a fost dată o împărțire tripartită a infracțiunilor în crime, delictе și contravenții. Această împărțire a fost consacrată de Codul penal al Revoluției Franceze și preluată mai apoi de Codul penal al lui Napoleon din 1810 și de legislațiile europene, la începutul sec. XIX. Această împărțire a existat și în Codurile penale române adoptate în anii 1865 și în 1936.

România a renunțat la sistemul trinitar odată cu adoptarea Codului Penal socialist din 1969, când a fost eliminată contravenția din sfera penalului. În legislația actuală, crima nu mai are o semnificație penală determinată.

c. În limbaj criminologic, crima are o accepțiune largă, referindu-se la infracțiune în general, ca fapt uman și social, fără însă a pune un semn de egalitate între acestea.

Sfera noțiunii de crimă în criminologie este mai largă decât cea de infracțiune deoarece sunt incluse și faptele penale care au fost dezincriminate nemaifiind considerate la un moment dat, dăunătoare pentru societate.

Înțelegerea limitelor de operare a noțiunii de crimă trebuie făcută plecând de la definiția formală dată infracțiunii în Codul penal, la art.15 - *Infracțiunea este fapta care trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele trăsături esențiale:*

- 1) *Fapta să fie prevăzută de legea penală*
- 2) *Fapta să fie săvârșită cu vinovăție*

3) *Fapta să fie nejustificată*

4) *Fapta să fie imputabilă persoanei care a săvârșit-o.*

Noul Cod penal a renunțat la pericolul social ca trăsătură esențială a infracțiunii, și a adăugat două trăsături esențiale și anume: caracterul justificat și imputabil al faptei, trecând pe primul loc, ca trăsătură esențială a infracțiunii - prevederea faptei de legea penală.

a. Prima trăsătură esențială. Pentru ca o faptă să fie considerată infracțiune este necesară existența unei dispoziții legale prin care să fie incriminată fapta la data comiterii ei.

Pentru cercetarea criminologică sunt relevante atât faptele incriminate de legea penală, cât și cele care au figurat în legislațiile penale pentru o vreme, mai mică sau mai mare de timp, după care au fost dezincriminate. Motivația constă în interesul cunoașterii naturii fenomenului criminal pe baza metodei istorice, stabilirea traseului ereditar al autorului, analiza personalității infractorului care a săvârșit o faptă pentru care a fost condamnat sub imperiul legii vechi. Dezincriminarea faptei este relevantă sub aspect penal. Din punct de vedere criminologic, făptuitorul a avut determinarea, a luat decizia încălcării unei norme juridice, comportament ce nu-și poate modifica caracterul deviant ca urmare a emiterii unei decizii legislative ulterioare.

b. A doua trăsătură esențială. Fapta trebuie să fie comisă cu vinovăție pentru a fi considerată infracțiune. Cercetarea criminologică este interesată și de toate acele fapte pentru care: nu există suficiente probe pentru ca acestea să fie considerate infracțiuni; nu poate fi dovedită intenția; fapta a fost comisă din culpă, când legea nu prevede infracțiune decât pentru fapta săvârșită cu intenție.

c. A treia trăsătură esențială. Fapta să fie nejustificată. Este o trăsătură nouă, prevăzută de Codul penal în vigoare, prin care se exprimă ca numai în lipsa cauzelor justificative se poate constitui infracțiunea. Cauzele justificative sunt enumerate în Codul penal la art.19 – art.22, și sunt următoarele:

- Legitima apărare
- Starea de necesitate
- Exercițarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații
- Consimțământul persoanei vătămate.

Analiza faptei, chiar în cazul în care se dovedește existența unei cauze justificative, poate conduce la concluzii deosebit de interesante cu privire la potențialul criminogen, factorii cauzali, rezultatul socialmente periculos produs chiar în prezența acestor cauze.

Atât cauzele justificative cât și cauzele de neimputabilitate, se pot confunda cu acele cauze care înlătură caracterul penal al faptei, prevăzute de Codul penal vechi, la art.44.

d. A patra trăsătură esențială. Fapta să fie imputabilă persoanei care a săvârșit-o. Cauzele de neimputabilitate sunt prevăzute în noul Cod penal în cadrul art. 24 – art.31 și sunt următoarele:

- Constrângerea fizică
- Constrângerea morală
- Excesul neimputabil
- Minoritatea făptuitorului
- Iresponsabilitatea
- Intoxicația
- Eroarea
- Cazul fortuit.

Pentru a imputa autorului o faptă, trebuie ca acesta să o fi comis în mod voit, fapta să fie atribuită obiectiv și subiectiv autorului.

Din punct de vedere criminologic, prezintă interes cercetarea și acelor fapt comise sub imperiul condițiilor menționate mai sus.

2. Criminalul.

În criminologie nu se face distincție între termenul de infractor și cel de delincvent.

În sens general, infractorul este acea persoană care a săvârșit o infracțiune.

Din punct de vedere penal, infractorul este persoana care a săvârșit o infracțiune și pentru care a primit o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare. Criminologia pornește de la înțelesul penal care se dă infractorului. De aceea, persoanele care oferă informații pentru cercetarea criminologică a infractorului, sunt cele aflate în penitenciare, și deci care au săvârșit o faptă penală și au fost condamnate.

Cu toate acestea, trebuie să spunem că semnificația penală a noțiunii de infractor nu este suficientă în criminologie, având în vedere că mulți dintre cei ce comit fapte penale, sunt

suficienți de abili pentru a nu fi identificați ei sau faptele lor. Trebuie totodată să avem în vedere și faptul că nu întotdeauna condamnarea este relevantă, existând și cazuri de eroare judiciară.

O categorie ce trebuie avută în vedere în cercetarea criminologică, sunt bolnavii psihici, care săvârșesc infracțiuni în totală lipsă de discernământ. Cercetarea se face asupra mecanismului de producere a infracțiunilor de către bolnavi și tipurile de crime comise în comparație cu oamenii considerați normali.

Așadar, intră în categoria criminologică de „criminal” persoana care comite o „crimă” în sensul de faptă penală sau cu justificată aparență penală. (Valerian Cioclei).

3. Criminalitatea.

Prin criminalitate înțelegem ansamblul faptelor penale săvârșite într-o perioadă de timp și un spațiu determinate. Această noțiune a apărut la sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX.

Criminalitatea se poate clasifica în două moduri: după criteriul subiectiv și după criteriul obiectiv.

3.1. Clasificarea subiectivă a criminalității

Clasificarea subiectivă a criminalității se realizează prin raportarea la elemente de referință alese în funcție de interesul cercetării realizate într-un anumit moment.

a. Raportarea la unități de spațiu și timp.

În cazul raportării la spațiu, ca unitate de referință, criminalitatea poate fi clasificată astfel:

■ Criminalitate națională – cuprinde toate faptele penale care au fost săvârșite pe teritoriul unui stat determinat. Conform art. 8 din Codul penal, *„(2) Prin teritoriul României se înțelege întinderea de pământ, marea teritorială și apele cu solul, subsolul și spațiul aerian, cuprinse între frontierele de stat.*

(3) Prin infracțiune săvârșită pe teritoriul României se înțelege orice infracțiune comisă pe teritoriul arătat în alin. (2) sau pe o navă sub pavilion românesc ori pe o aeronavă înmatriculată în România.

(4) Infracțiunea se consideră săvârșită pe teritoriul României și atunci când pe acest teritoriu ori pe o navă sub pavilion românesc sau pe o aeronavă înmatriculată în România s-a efectuat un act de executare, de instigare sau de complicitate ori s-a produs, chiar în parte, rezultatul infracțiunii.”

■ Criminalitate locală - cuprinde toate faptele penale săvârșite într-o regiune, oraș, cartier;

- Criminalitate zonală – cuprinde toate faptele penale săvârșite într-o zonă specifică a unui continent (de exemplu Europa de Est)
- Criminalitate continentală
- Criminalitate mondială

În cazul raportării la timp, ca unitate de referință, se operează în general cu noțiunea de criminalitate anuală, însă pot fi avute în vedere și unități de timp mai mici (trimestru, semestru, lună, zi, etc), sau mai mari (deceniu, secol, etc.)

b. Raportarea la natura faptelor penale.

Se face distincția între:

- criminalitatea violentă – cuprinde faptele comise cu violență;
- criminalitatea vicleană – cuprinde faptele comise cu viclenie.

c. Raportarea la vârsta persoanelor care au săvârșit faptele penale:

- criminalitatea adultă
- criminalitatea juvenilă. Conform art.113 din Codul penal „(1) *Minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal.*

(2) Minorul care are vârsta între 14 și 16 ani răspunde penal numai dacă se dovedește că a săvârșit fapta cu discernământ.

(3) Minorul care a împlinit vârsta de 16 ani răspunde penal potrivit legii.”

Se mai pot distinge și alte categorii de criminalitate în funcție de: raportarea faptelor penale la diferite categorii de persoane care le comit (de exemplu criminalitatea masculină și criminalitatea feminină, etc.), sau în funcție de elementul de referință ales pentru desfășurarea cercetării criminologice.

3.2. Clasificarea obiectivă a criminalității

Această clasificare se realizează prin raportarea la un criteriu unic și anume: gradul de cunoaștere de către organele judiciare (de justiție penală), a faptelor penale care au fost săvârșite.

a. Criminalitatea reală este formată din ansamblul faptelor penale care au fost săvârșite efectiv, indiferent dacă acestea au fost sau nu au fost cunoscute de către organele judiciare (art.30 din Codul de procedură penală), respectiv: organele de cercetare penală, procurorul, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanțele judecătorești.

Criminalitatea reală cuprinde toate celelalte categorii de criminalitate, respectiv: cifra neagră a criminalității, criminalitatea aparentă și criminalitatea legală.

b. Cifra neagră a criminalității reprezintă totalitatea faptelor penale care au fost săvârșite efectiv, dar care nu au fost cunoscute de către organele de justiție penală.

Cifra neagră este generată de o serie de factori, grupați astfel:

➡ Abilitatea infractorilor.

Presupune săvârșirea unor fapte care nu sunt descoperite și deci nu ajung la cunoștința organelor de justiție. Între acestea putem enumera: operațiuni financiare bine realizate, omor disimulat în sinucidere, etc.

Nu vor intra în această categorie, faptele rămase cu autor necunoscut.

➡ Ineficiența organelor de urmărire penală.

Organele de urmărire penală, conform art.55 din Codul de procedură penală, sunt:

- ▶ Procurorul
- ▶ Organele de cercetare penală ale poliției judiciare
- ▶ Organele de cercetare penală speciale.

Această ineficiență poate decurge din:

- organizare deficitară datorită: lipsei de personal, sau de mijloace tehnice, alegerea greșită a obiectivelor și priorităților în activitate, etc.
- Incompetența profesională, respectiv: lipsa de experiență sau expertiză a personalului, incapacitatea personalului de depista fapte penale comise, management deficitar, etc.
- Incorectitudinea funcționarilor: datorită corupției sau a lipsei de fermitate în desfășurarea activității.

➡ Pasivitatea victimelor.

Este o categorie foarte importantă în cadrul cifrei negre a criminalității datorită contribuției sale importante la creșterea cifrei. Sunt incluse în această categorie persoanele care au suferit de pe urma unei fapte penale, însă nu au sesizat niciodată organelor de justiție aceste fapte.

Nu sunt relevante pentru această categorie faptele care se urmăresc din oficiu sau cele pentru care este necesară procedura plângerii prealabile.

Motivele pentru care o persoană alege pasivitatea, sunt extrem de diverse.

De exemplu: în cazul infracțiunii de furt, având ca obiect un bun material a cărui deținere este ilegală, ori a cărui proveniență este ilegală, victima nu este interesată să sesizeze

organele de urmărire penală, deoarece este în situația de a fi chiar ea trasă la răspundere penală.

Un alt caz este cel al infracțiunii de viol, în care victima trece sub tăcere fapta comisă împotriva sa datorită: publicității procesului penal, a întrebărilor apărute pe parcursul investigației, a reacției persoanelor apropiate, etc.

Criminologia folosește două tehnici pentru determinarea cifrei negre a criminalității, realizate pe baza unor chestionare personale:

- ▶ Anchete de auto-confesiune ale delincvenților prin care se încearcă stabilirea numărului de infracțiuni care au fost săvârșite dar nedescoperite.
- ▶ Anchete de victimizare prin care se încearcă stabilirea numărului de infracțiuni suferite de persoanele în cauză, și pe care nu le-au reclamat organelor de justiție.

Aceste anchete pot oferi date importante, fără însă a oferi o evaluare precisă a cifrei negre.

c. Criminalitatea aparentă sau relevantă este formată din ansamblul faptelor care prezintă o aparență penală și care au ajuns la cunoștința organelor judiciare. Această aparență va fi confirmată sau nu de către organele judiciare.

Faptele susceptibile a fi fapte penale sunt sesizate organului de urmărire penală prin plângere sau denunț, ori prin acte încheiate de alte organe de constatare prevăzute de lege. Organul de urmărire penală se poate sesiza și din oficiu (potrivit art.288 din Codul de procedură penală).

O altă modalitate de sesizare este plângerea prealabilă (art.295 – art.298 din Codul de procedură penală).

Sunt cazuri în care, pe parcursul investigației penale, organele judiciare constată: unele elemente ce conduc spre concluzii contrare aparenței inițiale a faptelor; sau deși fapta se confirmă, există unele împrejurări care nu permit tragerea la răspundere penală.

Acestea sunt cazurile care potrivit art.16 din Codul de procedură penală, împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale, și sunt:

„a) fapta nu există;

b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege;

c) nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea;

- d) există o cauză justificativă sau de neimputabilitate;*
- e) lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale;*
- f) a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică;*
- g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii;*
- h) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege;*
- i) există autoritate de lucru judecat;*
- j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.”*

În cazurile prevăzute la punctele e și j, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare ulterior, dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege.

În cazuri expres prevăzute de lege (art.18. Codul de proc. Pen.), suspectul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal:

- în caz de amnistie,
- de prescripție,
- de retragere a plângerii prealabile,
- de existență a unei cauze de nepedepsire sau de neimputabilitate
- în cazul renunțării la urmărirea penală.

Putem spune astfel că multe dintre fapte sunt cuprinse în criminalitatea aparentă deoarece a existat cel puțin o cauză care a împiedicat punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale.

În cadrul criminalității aparente regăsim și faptele penale comise de autori ce nu au fost indentificați. Faptele cu autori necunoscuți nu fac parte din cifra neagră a criminalității pentru că acestea au fost aduse la cunoștința organelor judiciare. Aceste dosare nu sunt finalizate pentru că nu sunt cunoscuți autorii, însă faptele sunt cunoscute și deci aparțin criminalității aparente, până la finalizarea lor.

De asemenea, sunt cuprinse în criminalitatea aparentă toate faptele sesizate, a căror investigație este în curs de desfășurare, până când se va pronunța o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare, moment în care vor intra în sfera criminalității legale. În cazul pronunțării unei hotărâri judecătorești definitive de achitare, fapta va rămâne în sfera criminalității aparente.

d. Criminalitatea legală sau judecată cuprinde toate faptele penale pentru care s-a pronunțat o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare. Așadar, nu toate cazurile care ajung pe rolul instanțelor de judecată, se vor afla în această categorie. Elementul esențial al acestei categorii este condamnarea definitivă.

II. Practica anticriminală

Practica anticriminală este cel de al doilea obiect al cercetării criminologice.

Analiza acestui obiect pornește de la disputa privind caracterul criminologiei: Criminologia o știință teoretică sau este o știință practică?

Această controversă a determinat câteva categorii de opinii:

1. Într-o primă opinie, criminologia este considerată a fi o știință teoretică având specifică cercetarea fundamentală în scopul cunoașterii fenomenului criminal în sine, fără interes pentru aplicațiile practice apărute ca rezultat al acestei cercetări.

2. O altă opinie este aceea potrivit căreia criminologia este o știință practică, caracterizată prin cercetare aplicativă, respectiv perspective terapeutice.

3. Într-o altă opinie (Giacomo Canepa), studiul criminologic are o dublă finalitate:

- cercetare fundamentală, respectiv cercetarea cauzelor comportamentului antisocial independent de utilizarea practică a rezultatelor

- cercetare aplicativă, respectiv programarea metodelor adecvate pentru prevenirea și tratamentul comportamentului antisocial și în consecință, studiul problemelor urmărite în scopul utilizării practice a rezultatelor .

„Cercetarea cauzelor crimei oferă aceeași utilitate imediată ca cea a cauzelor unei maladii în medicină: ea permite o mai bună cunoaștere a tratamentelor apte să vindece răul. Potrivit acestei maniere de a vedea lucrurile, criminologia devine, în același timp, o știință pură și o știință aplicativă.” (R. Vouin, J. Leaute)

CONȚINUTUL PRACTICII ANTICRIMINALE

Mijloace folosite în lupta împotriva criminalității sunt:

- Mijloace juridice care cuprind ansamblul normelor de drept ce contribuie în mod direct sau indirect la combaterea și prevenirea fenomenului criminal

- Mijloace empirice care cuprind practicile instituționale (poliție, parchet, instanțe de judecată, penitenciare) care au ca scop combaterea și prevenirea criminalității.

Din analiza celor două categorii de mijloace rezultă 3 domenii principale de luptă contra criminalității, care formează un sistem menit să conducă la stăpânirea fenomenului criminal:

1. Domeniul dreptului penal și al aplicărilor lui concrete
2. Domeniul tratamentului delincvenților
3. Domeniul prevenirii criminalității

Acest sistem de săpânire a fenomenului criminal poate fi realizat numai de stat printr-o *decizie politică anticriminală*.

1.3. Rezumat

Definiția criminologiei – definiții de tip restrictiv - știința cauzelor criminalității

- definiții de tip extensiv - știință preocupată atât de etiologia criminală cât și de aspecte preventiv-represive.

Autonomia criminologiei – cele mai importante distincții se fac în legătură cu: Dreptul penal și Politica anti-criminală. Corespunzător acestei distincții criminologia poate fi împărțită în două ramuri principale:

- ☐ criminologia teoretică
- ☐ criminologia aplicativă

Obiectul cercetării criminologice

I. Fenomenul Criminal

1. Crima – analiza înțelesului noțiunii de crimă se face : în limbaj comun , în limbaj penal , în limbaj criminologic .
2. Criminalul: - provine în special din populația penitenciarelor
3. Criminalitatea . Clasificarea criminalității:
 - a. Clasificare subiectivă criminalității se realizează prin raportarea la elemente de referință alese în funcție de interesul cercetării realizate într-un anumit moment.
 - b. Clasificarea obiectivă a criminalității:

Criminalitatea Reală

Cifra neagră

Criminalitatea Aparentă (relevantă)

Criminalitatea Legală (judecată)

II. Practica anticriminală

În lupta împotriva criminalității se folosesc două categorii de mijloace: Juridice (totalitatea normelor de dreptce contribuie la combaterea fenomenului criminal); empirice (practicile empirice)

1.4. Test de evaluare/autoevaluare¹

1. Termenul de criminal este folosit în criminologie pentru a desemna:
 - a. Persoanele care au comis infracțiuni, au fost condamnate și au executat/execută pedeapsa;
 - b. Persoanele care comit o crimă, în sensul de faptă penală, sau cu justificată aparență penală;
 - c. Indivizii care au comis o infracțiune îndreptată împotriva vieții persoanei;
2. Cifra neagră a criminalității reprezintă:
 - a) Faptele penale care au un grad de pericol social mai ridicat;
 - b) Faptele penale care se comit efectiv, dar care nu ajung la cunoștința organelor justiției penale;
 - c) Cazurile în care s-a dispus scoaterea de sub urmărirea penală sau încetarea urmăririi penale.
3. Legislația penală română actuală a dat infracțiunii o împărțire:
 - a) Conceptie unitară: infracțiuni;
 - b) Tripartită: în crime, delictе și contravenții;
 - c) Bipartită: în delictе și contravenții;
4. Criminalitatea reală se referă la:
 - a) Totalitatea faptelor penale comise efectiv, care ajung la cunoștința organelor justiției penale.
 - b) Ansamblul faptelor penale comise efectiv, dar care nu ajung la cunoștința organelor de justiție penală;
 - c) Ansamblul faptelor penale comise efectiv, indiferent dacă ele ajung sau nu să fie cunoscute de către vreunul din organele justiției penale;

¹ Răspunsurile corecte sunt subliniate

5. Practica anti-criminală, ca obiect al cercetării criminologice folosește un sistem de mijloace pe care statul le aplică în scopul stăpânirii fenomenului criminal. Aceste mijloace sunt:
- a) Mijloace juridice și empirice;
 - b) Mijloace juridice;
 - c) Mijloace empirice;
6. Pentru a se stabili limitele în care operează noțiunea de crimă, din punct de vedere al legii penale, s-a considerat că fapta pentru a fi considerată infracțiune, trebuie să îndeplinească următoarele condiții:
- a) Să fie prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o;
 - b) Să fie prevăzută de legislația europeană; să fie comisă în împrejurări cu un ridicat potențial criminogen; să prezinte un anumit grad de pericol social;
 - c) Să fie incriminată la data comiterii; să fie comisă pe teritoriul statului român; să nu existe nici o cauză care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale;
7. Criminalitatea aparentă reprezintă:
- a) Totalitatea faptelor penale care nu ajung la cunoștința organelor de justiție penală;
 - b) Ansamblul faptelor penale pentru care s-a pronunțat o hotărâre judecătorească de condamnare definitivă.;
 - c) Ansamblul faptelor cu aparență penală care ajung la cunoștința organelor de justiție
8. Noțiunea de crimă, în criminologie, desemnează:
- a) Faptele care îndeplinesc cumulativ trăsăturile esențiale ale infracțiunii;
 - b) Faptele cărora le lipsește unul dintre elementele definitorii ale infracțiunii;
 - c) Faptele penale sau cu justificată aparență penală.
9. Criminalitatea legală reprezintă:
- a) Ansamblul faptelor penale pentru care s-a pronunțat o hotărâre judecătorească de condamnare definitivă.
 - b) Totalitatea faptelor care au ajuns la cunoștința organelor de justiție;
 - c) Totalitatea faptelor penale;

1.5. Bibliografie recomandată

Această unitate urmează structura propusă de prof. Valerian Cioclei. De aceea recomandăm ca pentru o analiză detaliată a acestei unități, să completați studiul cu lucrarea dlui. Prof. Valerian Cioclei, Manual de Criminologie.

Unitatea de învățare II.

2.1. Introducere

În cercetarea criminologică se apelează la modalități de cunoaștere a obiectului acesteia, continuând cu tehnici și metode (procedee) de cercetare specifice.

Competențe

După parcurgerea acestui curs, studentul va fi capabil să :

- Identifice modalitățile de cunoaștere în cercetarea criminologică
- Cunoască metodele și tehnicile de cercetare criminologică

2.2. Conținutul unității de învățare

I. Modalități de cunoaștere în cercetarea criminologică

II. Procedee în cercetarea criminologică

III. Finalitatea cercetării criminologice

IV. Criminologia în sistemul științelor

Durata medie de studiu individual

Timpul necesar parcurgerii unității de învățare este de ... ore de studiu individual.

I. Modalități de cunoaștere în cercetarea criminologică

I. Cunoașterea descriptivă

Face aprecieri cantitative în scopul stabilirii caracteristicilor exterioare ale fenomenului criminal.

Fenomenul criminal a fost cercetat mai întâi folosindu-se statisticile criminale de către matematicieni precum: Condorcet care doborâște pentru prima dată ideea de matematici criminale și Quetelet care formulează mecanica socială.

Categoriile folosite în cunoașterea descriptivă sunt:

- Volumul criminalității prin care se evaluează toate faptele penale comise, respectiv faptele incluse în criminalitatea aparentă și criminalitatea legală.
- Structura criminalității presupune o delimitare în funcție de diversele categorii de fapte penale, sau alte criterii.

- Dinamica criminalității respectiv evoluția și variația acesteia în timp și spațiu.

Evoluția în timp a criminalității are în vedere descrieri precum:

- a) Tendințe pe termen lung
- b) Variații sezoniere ale criminalității
- c) Mișcările accidentale ale criminalității datorate unor evenimente precum :război, catastrofe naturale.

Variația în spațiu a Criminalității se poate aprecia în funcție de diferitele teritorii luate ca termeni de comparație.

II. Cunoașterea cauzală sau etiologia criminală

Această cunoaștere este calitativă și vizează aflarea cauzelor, a condițiilor și a factorilor care determină sau favorizează fenomenul criminal.

Cunoașterea cauzală apare odată cu școala pozitivistă italiană.

Explicațiile cauzale pleacă de la premisa că fie liberul arbitru nu există, fie că acesta, dacă există, are un rol limitat. Astfel, comportamentul criminal este determinat în totalitate sau parțial.

Cunoașterea cauzală poate fi desfășurată:

- în funcție de fragmentul obiectului de cercetare care se dorește a fi cunoscut, respectiv etiologia crimei ca fenomen individual sau ca fenomen colectiv;
- în funcție de domeniul cercetărilor – biologic, psihologic, sau sociologic.

Cunoașterea etiologică este posibilă numai dacă se pleacă de la o imagine clară a fenomenului criminal.

În cadrul cunoașterii cauzale ne referim și la *criminologia reacției sociale*, în cadrul căreia, interacționismul ca principal curent, consideră că nu trebuie să intereseze actul deviant în sine, ci procesele prin care societatea *lipește eticheta de deviant* anumitor indivizi și felul în care aceștia reacționează la respectiva stigmatizare. În acest sens, H.S.Becker, în lucrarea sa “*Outsiders*” considera că „*grupurile sociale creează devianță instituind norme a căror transgresiune constituie devianță, aplicând aceste norme anumitor indivizi și etichetându-i ca devianți.*”

III. Cunoașterea dinamică – trecerea la actul criminal

Este o cunoaștere calitativă prin care se încearcă explicarea comportamentului criminal printr-o succesiune de etape.

Prin această modalitate de cunoaștere se urmărește înțelegerea proceselor ce însoțesc “trecerea la actul criminal”, precum și mecanismele interne ale acestuia.

Cunoașterea dinamică a apărut mai întâi ca o completare a cunoașterii etiologice, pentru ca ulterior explicațiile dinamice să determine apariția criminologiei dinamice, de natură antietologică.

Această cunoaștere are în vedere comportamentul criminal ca act izolat, distinct de celelalte acte realizate de autor, și deci independent de istoricul comportamental al infractorului, de elementele ce ar fi putut acționa asupra lui înaintea comiterii faptei, a momentului trecerii la act.

Explicațiile dinamice repun în discuție “liberul arbitru”, considerând că infractorului, asemeni oricărui alt om are capacitatea de a lua decizii conștiente cu privire la conduita sa.

IV. Cunoașterea axiologică

Această modalitate de cunoaștere se referă la practica anticriminală și presupune folosirea unor criterii științifice pentru stabilirea valorii mijloacelor aplicate în lupta împotriva fenomenului criminal.

Crearea și punerea în mișcare a mijloacelor juridice și a celor empirice reprezintă un act de voință politică. În aceste condiții se constată faptul că legea penală și legile de organizare și funcționare a instituțiilor chemate să aplice legea penală, răspund unor criterii fie exclusiv politice, fie de politică anticriminală, care nu întotdeauna au în vedere rezultatele cercetărilor științifice relative la fenomenul criminal.

Prin Cunoașterea axiologică se urmărește stabilirea gradului de eficacitate al mijloacelor legale utilizate în practica anticriminală.

II. Procedee în cercetarea criminologică

METODE

Metodele generale, folosite și de alte științe folosesc două procedee care conduc gândirea spre cunoaștere: inducția și deducția.

În criminologie, Metoda inductivă constă în totalitatea procedeelor prin care gândirea trece de la particular la general.

Metoda deductivă este ansamblul de procedee care constă în aplicarea unui principiu general la un caz particular.

Metoda empirică (J.Stuart Mill) include atât inducția cât și deducția și permite distincția a trei etape:

- observarea faptelor – presupune percepția directă a fenomenului criminal. Dacă în domeniul științelor naturii faptele sunt obiective, reproductibile la infinit, în domeniul delincvenței, faptele umane sunt subiective, și sunt caracterizate de istoricitate.

- ▶ inducția ipotezei – are la bază observarea faptelor și presupune emiterea unei ipoteze.
- ▶ verificarea experimentală – spre deosebire de științele naturii, unde fenomenele observate pot fi reproduse în cadrul activităților de cercetare, în criminologie, crimele nu pot fi produse în laborator. Cu toate acestea se pot efectua simulări ale unor situații reale.

TEHNICI

I. Tehnici macro-criminalistice - permit măsurarea criminalității.

Sunt în general tehnici cantitative care sunt folosite de cunoașterea descriptivă și de cunoașterea etiologică. Aceste tehnici includ următoarele procedee:

A. Statisticile criminale sunt tehnicile cele mai utilizate și se împart în:

- statistici oficiale – realizate de poliție, parchete, instanțe de judecată etc.
- statistici private – realizate de cercetători individuali, grupuri de cercetare, etc.

În folosirea statisticilor trebuie avut în vedere faptul că acestea au un caracter relativ.

Factori care determină vicierea statisticilor sunt:

1. *Obiectivi*, între care menționăm:

- modificările intervenite în legislația penală;
- modificări sau erori intervenite în sistemele de înregistrare și prelucrare a datelor;
- fluctuații intervenite în activitatea organelor de urmărire penală.

2. *Subiectivi*, cum ar fi:

- falsificarea datelor ;
- prezentarea subiectivă, parțială a datelor;
- campanii anti X infracțiune.

B. Tehnici de evaluare a “Cifrei negre” , respectiv: anchete de auto-confesiune și anchete de victimizare.

C. Estimările privind costul criminalității prin care se calculează prejudiciile cauzate prin comiterea infracțiunii, precum și cheltuielile necesare pentru desfășurarea activității în cadrul instituțiilor justiției penale.

II. Tehnicile micro-criminologice – permit obținerea de date cu privire la crima și criminal.

Sunt în general tehnici calitative care sunt folosite de cunoașterea dinamică, dar și de cunoașterea etiologică. Aceste tehnici includ următoarele procedee:

1. Examenul clinic – constă în observarea infractorului în locul unde își execută pedeapsa pentru care a fost condamnat, respectiv în penitenciar. Acest examen

presupune control medical, examinarea personalului de personalitate efectuat pe parcursul desfășurării procesului penal, precum și o anchetă socială completă.

2. Bibliografiile criminale – sunt procedee de investigare a trecutului infractorului, realizate prin interviuri și studierea unor documente precum: fișe medicale, cazier judiciar, autobiografiile condamnaților, etc.
3. Studiile de urmărire – sunt procedee de observare a evoluției condamnaților după efectuarea pedepsei.
4. Studiile prin “Cohorte” – sunt procedee de observare a „devenirii colective” a unui grup de subiecți, care aparține unei anumite categorii (au trăit un eveniment important pentru ei, în aceeași perioadă de timp), , denumită „cohorta”.

III. Finalitatea cercetării criminologice

1. Definiția criminologiei

Definiție .

-
- ✓ *“Criminologia reprezintă ansamblul cercetărilor cu caracter științific ce se ocupă, pe de o parte cu studierea fenomenului criminal, urmărind cunoașterea complexă a acestuia și, pe de altă parte, cu evaluarea practicii anticriminale, în scopul optimizării acesteia” (Valerian Cioclei) .*

2. Legătura criminologiei cu alte științe

- Dreptul penal și criminologia. Criminologia pornește de la concepte specifice dreptului penal pentru ași construi propriile noțiuni. Cercetările criminologice conduc la modificări în doctrina și legislația penală.
- Politica anticriminală și criminologia.

3. Scopul și funcțiile cercetării criminologice

Se poate distinge un scop imediat și un scop mediat.

Scopul imediat sau particular este cunoașterea fenomenului criminal în întreaga sa complexitate.

Scopul mediat sau general este stabilirea celor mai eficiente mijloace ce pot fi folosite în lupta împotriva fenomenului criminal.

Funcțiile cercetării criminologice sunt :

- funcția descriptivă
- funcția explicativă

- funcția predictivă
- funcția profilactică

3.4. Rezumat

I. Modalități de cunoaștere în cercetarea criminologică

- Cunoașterea descriptivă - volumul criminalității
 - structura criminalității
 - dinamica criminalității
 - evoluția în timp:- tendința pe termen lung
 - variații sezoniere
 - mișcări accidentale
 - variația în timp
- Cunoașterea cauzală (etiologia)
- Cunoașterea dinamică
- Cunoașterea axiologică

II. Procedee de cercetare criminologică

Metode: - generale – inducția

- deducția
- empirică – observarea faptelor
- inducția ipotezei
- verificarea experimentală

Tehnici: - macro-criminologice – statistici criminale

- tehnici de evaluare a Cifrei negre
- estimări privind costul crimei
- micro-criminologice – examen clinic
- biografii criminale
- studii de urmărire
- studii prin cohorte

2.5. Test de evaluare/autoevaluare

1. Metoda inductivă, procedeu în cercetarea criminologică cu grad mare de generalitate constă în:
 - a) Ansamblul procedeeleor prin care un principiu general este aplicat la un caz particular;
 - b) Ansamblul procedeeleor prin care gândirea trece de la particular la general;
 - c) Ansamblul procedeeleor prin care se induce gândirea aplicată unui caz particular, unei situații generale.
2. Printre categoriile utilizate de cunoașterea descriptivă, ca modalitate de cunoaștere în cercetarea criminologică, dinamica fenomenului criminal se referă la:
 - a) Procesele ce însoțesc trecerea la actul criminal;
 - b) Evoluția și variația criminalității în timp și spațiu;
 - c) Statistica schimbărilor în sistemul de înregistrare a criminalității.
3. Metoda deductivă, procedeu în cercetarea criminologică cu grad mare de generalitate constă în:
 - a) Ansamblul procedeeleor prin care un principiu general este aplicat la un caz particular;
 - b) Ansamblul procedeeleor prin care gândirea trece de la particular la general;
 - c) Ansamblul procedeeleor prin care se induce gândirea aplicată unui caz particular, unei situații generale.

2.5. Bibliografie recomandată

Această unitate urmează structura propusă de prof. Valerian Cioclei. De aceea recomandăm ca pentru o analiză detaliată a acestei unități, să completați studiul cu lucrarea dlui. Prof. Valerian Cioclei, Manual de Criminologie.

PARTEA II
Criminologia etiologică

Unitatea de învățare III.

3.1. Introducere

Criminologia își face apariția odată cu primele explicații științifice ale fenomenului criminal. Aceste explicații specifice cercetării pozitivistice au la bază ideile școlii clasice. Ulterior pozitivismului au fost formulate o serie de alte idei cu privire la fenomenul criminal.

Competențe

După parcurgerea acestui curs, studentul va fi capabil să :

- recunoască principalele curente în criminologie
- identifice reprezentanții pozitivismului italian

3.2. Conținutul unității de învățare

Unitatea de învățare III.

I. Criminologia clasică și alte orientări criminologice

II. Pozitivismul italian

Criminologia etiologică

Definiția criminologiei etiologice: „subramura criminologiei teoretice, care se ocupă cu studierea cauzelor, a condițiilor sau a factorilor care determină ori favorizează fenomenul criminal” (Valerian Cioclei).

Etiologia (știința cauzelor) în criminologie este „o modalitate specifică de cunoaștere” a cauzelor fenomenului criminal.

Pe parcursul acestei cercetări se caută răspuns la întrebări precum:

- Care sunt cauzele pentru care unii oameni săvârșesc fapte penale și alții nu?
- Care sunt factorii determinanți și unde își au originea?
- De ce nu toți criminalii săvârșesc aceleași infracțiuni?

Auguste Comte a grupat reprezentările fenomenului criminal, astfel cum s-au derulat de-a lungul timpului, în trei etape:

1. Etapa teologică, caracteristică în special evului mediu, datorită viziunii diabolice asupra crimei;
2. Etapa metafizică, izvorâtă din ideile lui Cesare Beccaria;

3. Etapa pozitivistă, care corespunde viziunii științifice demarate de Cesare Lombroso, Raffaele Garofalo și Enrico Ferri.

I. Criminologia clasică și alte orientări criminologice

Cesare Bonesana, marchiz de Beccaria, (1738 – 1794), jurist, doctor în drept canonic și drept roman, este considerat a fi precursor al gândirii criminologice și fondator al dreptului penal modern.

În anul 1764 a publicat lucrarea „Despre delictе și pedepse”. Ideile cuprinse în această lucrare au declanșat transformări majore în sistemele penale ale multor state europene.

O serie de idei formulate de Beccaria cu privire la drepturile și libertățile individuale, au stat la baza redactării art.7 și 8 din Declarația drepturilor omului și cetățeanului de la 1789.

Principalele idei din Tratatul lui Beccaria²

1. Codificarea riguroasă a delictelor și a pedepselor, necesitatea elaborării unui corp de legi scrise, clare și accesibile (principiul legalității delictelor și pedepselor – nullum crimen, nulla poena sine lege). Principiul presupune trei garanții:
 - Drepturile individuale ale oamenilor pot fi limitate doar prin voința legiuitorului;
 - Cetățeanul trebuie să fie protejat împotriva abuzurilor puterii
 - Cetățeanul trebuie să cunoască ceea ce este permis și ceea ce este interzis.
2. Justificarea pedepsei prin caracterul ei retributiv, descurajant și prin urmare util pentru conservarea ordinii sociale.
3. Necesitatea aplicării unor pedepse moderate, dar sigure și prompte
4. Desființarea pedepsei cu moartea
5. Introducerea sistemului acuzatorial în procedura penală; necesitatea ca judecata și probele să fie publice
6. Desființarea torturii ca procedeu de anchetă, ca mijloc de obținere a probelor
7. Necesitatea prevenirii delictelor

ȘCOALA GEOGRAFICĂ (CARTOGRAFICĂ)

Lambert Adolphe Jacques Quételet (1796 –1874), de origine belgiană, doctor în matematică, a studiat fenomenul criminal, și a publicat lucrări legate de acest subiect, între

² Valerian Cioclei, Manual de criminologie, ediția 4, Editura C.H. Beck, 2007, p.76.

care cea mai importantă este „Despre om și dezvoltarea facultăților sale sau Eseu de fizică socială” publicată în 1835.

Quételet a fost un adept al explicațiilor biologice cu privire la predispozițiile criminale, însă în studiul său a mixat meteorologia, matematica, biologia și sociologia în ceea ce a numit „fizică socială”.

Principalele idei ce rezultă din studiile lui Quetelet sunt următoarele:

- „știința omului mediu” este rezultanta aplicării fenomenelor sociale a unor metode specifice fizicii. Omul mediu este descris ca fenomen, atât static, cât și dinamic, valoare centrală aflată între două extreme unde sunt plasați indivizi cu tendințe spre crimă, fie foarte slabe, fie foarte puternice.

- Educația morală prevalează asupra instrucției școlare.

- Criminalitatea nu este generată de sărăcie ci mai degrabă de „discrepanța între posibilitățile materiale, nevoile și aspirațiile oamenilor”.

Autorul a mai formulat „Legea termică a criminalității”, conform căreia crima trebuie analizată în funcție de climă și zona geografică.

Andre-Michel Guerry (1802 – 1866), de origine franceză, jurist, a contribuit la dezvoltarea statisticilor criminale prin lucrările sale:

❑ „Eseu asupra statisticii morale în Franța”

❑ „Statistica morală a Angliei comparată cu Statistica morală a Franței”.

Guerry a susținut ideea influenței climei asupra criminalității. Idei principale:

❑ Comportamentul uman se supune unor legi care determină o regularitate remarcabilă în ceea ce privește criminalitatea.

❑ Nici sărăcia, nici instrucția școlară, nu influențează criminalitatea.

ȘCOALA LYONEZĂ (A MEDIULUI SOCIAL)

Alexandre Lacassagne (1843 - 1924), francez, profesor de medicină legală la Universitatea din Lyon, a pus accentul pe factorii sociali, combătând cu prioritate influența criminogenă a mediului.

Principalele idei care rezultă din cercetările lui Lacassagne sunt:

❑ Orice crimă este un obstacol în calea progresului;

❑ Orice act dăunător existenței unei colectivități este o crimă;

❑ Societățile au criminalii pe care îi merită.

ȘCOALA SOCIALISTĂ

Karl Heinrich Marx (1818 –1883) și **Friedrich Engels** (1820 –1895). Promotorii curentului marxist vedeau în criminalitate expresia moștenirii capitaliste.

Inegalitatea economică considerată a fi proprie capitalismului, se va diminua pe măsura înaintării pe calea comunismului ceea ce va conduce spre dispariția criminalității.

ȘCOALA INTERPSIHOLOGICĂ

Gabriel Tarde (1843 –1904) criminolog francez, a publicat studii asupra fenomenului criminal în lucrări ca: „Criminalitatea comparată”, „Legile imitației” .

Autorul a desfășurat analize statistice asupra criminalității și a pus în discuție problema progresului social și cea a moralității ca elemente ce pot contribui la explicarea fenomenului criminal.

Tarde a dezvoltat teoria imitației, conform căreia comportamentul criminal este un comportament imitat.

ȘCOALA SOCIOLOGICĂ

Emilè Durkheim (1858 – 1917), sociolog francez, consideră crima un element de normalitate socială, un „factor de sănătate publică”.

Principalele lucrări ale lui Durkheim sunt:

- „Despre diviziunea muncii sociale”
- „Suicidul”
- „Regulile metodei sociologice”

Durkheim a introdus termenul de *anomie*, în sensul de rezultat al frângerii sistemului normativ, care produce aceleași efecte, indiferent că apare drept urmare a creșterii prosperității individului, ori ca urmare a unei adânci depresii, rezultat al nerealizării idealurilor.

PREMISELE POZITIVISMULUI ITALIAN

Semieșecul școlii clasice a dreptului penal în limitarea fenomenului criminal a favorizat apariția pozitivismului.

A doua premisă a apariției pozitivismului a fost dezvoltarea cercetării științifice în general și în particular, aplicarea metodei inducției pozitive.

Totodată, pozitivismul a fost influențat de rezultatele cercetărilor științifice întreprinse de Charles Darwin și opera sa fundamentală “Despre originea speciilor pe calea selecției naturale” .

Studiile întreprinse în domeniul frenologiei și psihiatriei au influențat în special cercetările lui Lombroso.

Franz Joseph Gall (1758 – 1828) a studiat anatomia creierului și a publicat lucrarea: “Anatomia și fiziologia sistemului nervos în general și a creierului în particular” (1810-1819).

Benedict August Morel (1809 – 1873) medic psihiatru, a publicat lucrarea: “Tratat despre degenerescențele fizice, intelectuale și morale ale speciei umane.” 1857

Autorul concepe degenerescența ca fiind o maladie ereditară care are ca efect o deviere a individului de la tipul normal.

II. Pozitivismul italian

Cesare Lombroso s-a născut în anul 1835, într-o familie de evrei din Viena și a murit în anul 1909. A urmat cursurile de medicină ale Universităților din Pavia, Padova și Viena. După absolvire a fost medic militar și apoi profesor de psihiatrie și medicină legală, și director al unui azil de alienați.

În anul 1876, Lombroso a publicat lucrarea „L'uomo delinquente” (Omul Criminal), care îl face celebru în foarte scurt timp. Ideile sale ajung să fie cunoscute atât în Europa cât și în S.U.A.

Elogiat, dar și contestat, Lombroso este cunoscut a fi părintele criminologiei moderne. Cercetarea sa are la bază studiul întreprins de Charles Darwin asupra originii speciilor pe calea selecției naturale, studiile de frenologie ale lui Franz Joseph Gall, precum și cele de psihiatrie ale lui Benedict August Morel.

Lombroso a mai publicat o serie de alte studii importante cum ar fi: „Antropologia criminală și recente ei progrese”, „Omul de geniu”.

Împreună cu Raffaele Garofalo și Enrico Ferri, Lombroso înființează în anul 1880 revista „Archivio de Psichiatria e Antropologia Criminale”.

În lucrarea care l-a consacrat, „Omul Criminal”, Lombroso expune teoria anormalității biologice.

Plecând de la studiile lui Gall asupra cranioscopiei, Lombroso extinde cercetarea asupra unui număr mare de delincvenți prin examinarea lor din punct de vedere antropometric biologic, medical și psihologic. Lombroso a descoperit că există o adâncitură (fosetă) în zona occipitală medie a craniului unui criminal. Urmare acestor studii, formulează *ipoteza atavismului evoluționist*, respectiv oprirea în dezvoltarea pe lanțul filogenetic. Lombroso a reușit să pună în evidență o serie de trăsături craniene, întâlnite cel mai frecvent la infractori. Acestea au fost denumite „*stigmatul omului criminal*” și sunt:

- Asimetria feței și a deschiderilor nazale,
- Orbite mari și depărtate,
- Sinusuri frontale pronunțate,
- Pomeți și fălci voluminoase,
- Apendice lemurian al fălcilor.

Cercetările au fost extinse la organisme inferioare, omul sălbatic și la copil, în care vedea un mic primitiv, precum și la anomaliile creierului, organelor interne și ale scheletului.

Totodată, a desfășurat unele cercetări asupra unor aspecte socio-culturale cum ar fi: tatuajul, alcoolismul, jargonul, credința și practica religioasă, literatura criminalilor, etc.

În studiul său, Lombroso extinde cercetarea lui Morel asupra „nebuniei morale” referindu-se ulterior la unele malformații morfo-funcționale de natură degenerativă, pentru ca mai târziu să includă și degenerescența datorată epilepsiei. Stabilește astfel, unele analogii între „nebul moral” și „criminalul născut”, în special sub aspectul simțului moral.

Alături de atavism, Lombroso consideră epilepsia ca fiind un factor esențial în etiologia criminală, considerând-o „una dintre psihozele cele mai atavice” și „nucleul tuturor degenerescențelor”, fiind o punte de legătură între omul original, criminalul nebun și nebunul moral. Convulsiile epileptice sunt văzute ca echivalente ale impulsurilor violente și irezistibile spre crimă ale unor persoane.

Toate aceste anomalii nu sunt prin ele însele generatoare de crimă, ci permit doar identificarea unor *predispoziții* pentru comiterea unor astfel de acte.

Așadar, putem spune că teoria anormalității biologice parcurge 3 etape:

1. natura atavică a criminalului
2. raportul dintre degenerescență și criminalitate
3. criminalitatea ca formă a epilepsiei.

Lombroso este considerat a fi „primul care a făcut ca studiul criminalului să treacă de la faza metafizică la studiul științific” (M.L. Levastine și V.V. Stanciu). Totodată, amintim contribuția esențială pe care a adus-o Lombroso în dezvoltarea gândirii criminologice prin „negarea ideii de liber arbitru și implicit, a celei de răsumdere morală, ca temei al represiunii”.

Creatorul „omului criminal” a fost în realitate creatorul „criminalului Om”, o ființă neputincioasă în fața unui „destin biologic ostil”. (Valerian Cioclei).

Raffaele Garofalo (1851 - 1934) baron, magistrat de carieră, publică în anul 1885 lucrarea „*Criminologie*” și formulează *Teoria anormalității morale*.

Titlul lucrării a rămas în istoria Criminologiei ca fiind cel care a dat denumirea acestei științe înlocuind denumirea de *antropologie criminală*.

Deși este jurist, Garofalo consideră că noțiunea de crimă trebuie privită din punct de vedere sociologic, iar nu juridic. Studiul său pornește de la deosebirile dintre delictelenaturale (caracterizate prin constanță și invariabilitate în timp și spațiu) și delictelor convenționale (au caracter conjunctural și sunt variabile în timp și spațiu).

Potrivit lui Garofalo, noțiunea de crimă ar trebui să cuprindă doar delictelor naturale. „*Crima este întotdeauna, o acțiune dăunătoare care, în același timp, rănește acele sentimente pe care le numim simțul moral al unei colectivități umane*” (Garofalo). Singurele sentimente importante pentru morala socială, sunt sentimentele altruiste: mila și cinstea (probitatea). Aceste sentimente sunt întâlnite la toate popoarele și la toate clasele sociale. Pe baza lor se poate realiza identificarea delictelor naturale.

„Elementul de imoralitate necesar pentru ca un act dăunător să fie considerat drept criminal de către opinia publică este vătămarea acelei părți a simțului moral care constă în sentimentele altruiste fundamentale, mila și probitatea.” (Garofalo).

Garofalo demonstrează faptul că poate fi numită crimă doar „o specie determinată de imoralitate”. Garofalo își propune să identifice persoana lipsită de altruism capabilă să comită o crimă – tipul criminal.

Autorul admite astfel ideea că „delincvenții sunt ființe aparte”, anormale pentru că diferă de majoritatea contemporanilor săi, prin lipsa sentimentelor altruiste. Delincventul este un „Monstru moral”. Cu toate acestea, admite existența unei zone intermediare între delincvenți și oamenii normali, în care sunt plasați indivizii care offensează moderat sentimentul de milă, în special datorită „lipsei de educație sau de reținere convențională”. În aceeași zonă se află

și indivizii care ofensează moderat sentimentul de probitate, în special datorită influenței mediului.

Garofalo stabilește următoarele categorii de criminali: asasini; violenți; necinstiți; cinici.

În studiul său, Garofalo pune accentul pe indiferența afectivă ca trăsătură a personalității criminale frecvent întâlnită.

Totodată, acesta constată, pe baza datelor statistice, că instrucția școlară nu are un efect direct și benefic asupra fenomenului criminal, respectiv nu conduce la scăderea numărului de criminali, ci doar la creșterea numărului de criminali alfabetizați.

Garofalo susține că religia ar putea avea un rol important în reducerea fenomenului criminal, însă numai în cazul în care preceptele moralei religioase sunt receptate în copilărie.

În ceea ce privește rolul factorilor economici în criminogeneză, Garofalo consideră că aceștia nu reprezintă nici ei adevărata cauză a criminalității.

Trebuie remarcată contribuția deosebit de importantă a lui Garofalo cu privire la:

1. introducerea noțiunii de *temibilitate* (periculozitatea infractorului). A enunțat principiul conform căruia, „*baza și criteriul de proporționalizare a pedepsei trebuie să fie cel al periculozității criminale*”.
2. necesitatea efectuării de anchete sociale cu privire la infractor, Urmare acestei contribuții, Garofalo este considerat „*pionier al criminologiei clinice*” (J. Pinatel).

Enrico Ferri (1856 – 1929), jurist, profesor, avocat și om politic, publică în anul 1881 lucrarea „Noile orizonturi ale dreptului penal” republicată sub denumirea „Sociologie criminală”. În cuprinsul acestei lucrări Ferri formulează Teoria anormalității bio-psiho-sociale.

Analizând explicațiile științifice contemporane date fenomenului infracțional, Ferri constată că acesta a fost considerat ca fiind dat de :

- ▶ Normalitate – biologică sau socială
- ▶ Anormalitatea biologică – atavism, degenerescență, animalie morală, etc.
- ▶ Anormalitate socială – inadaptare juridică, influențe economice, sociale.

În studiul său asupra criminalilor, Ferri a pornit de la o clasificare a acestora în 5 categorii, subliniind că nu sunt granițe ferme între ele:

- ▶ Criminalii nebuni – cuprinde cazurile patologice, diversele maladii mentale cum ar fi: epilepsia, idiotism, diverse manii, etc.; *nebulul moral* , respectiv acel individ lipsit de simțul moral (social).

- ▶ Criminalii născuți – prezintă stigmatul relevat de Cesare Lombroso (caracteristic majorității recidiviștilor).
- ▶ Criminalii obișnuiți sau din obișnuință dobândită – sunt caracterizați prin slăbiciune morală, stimulați de mediul corupt. Comit cel mai adesea infracțiunii contra proprietății încă din perioada copilăriei.
- ▶ Criminalii de ocazie – deși nu au de la natură o predispoziție spre devianță, ajung să comită fapte penale în anumite condiții legate de mediul fizic și social. Cu toate acestea Ferri admite faptul că „*fără predispoziții particulare ale individului, impulsurile exterioare nu ar fi suficiente.*”
- ▶ Criminalii din pasiune – considerați a fi o varietate a criminalilor de ocazie. Sunt indivizi cu temperament sanguin sau nervos, exagerat de sensibili, cu o viață în care au respectat toate normele sociale, sunt oameni fără pată până când ajung să comită, de regulă, fapte contra persoanei.

Ferri a grupat factorii criminogeni în trei categorii:

- ➡ Antropologici sau individuali – cuprind anomalii organice, anomalii psiho-morale și condițiile biologic-sociale;
- ➡ Fizici sau cosmo-telurici – cuprind cauze ce aparțin mediului fizic (climă, temperatură, etc.);
- ➡ Sociali – mediul social (sistemul social, organizarea economică și politică, etc.)

Ferri analizează nu doar crima ca fenomen criminal ci și criminalitatea. Astfel, susține legea saturației criminale, conform căreia într-un mediu social dat, în anumite condiții individuale și fizice, se produc un număr determinat de infracțiuni. Totodată, în condiții deosebite, economice, politice, etc., numărul infracțiunilor poate atinge pragul maxim, realizându-se astfel supra-saturația criminală.

Astfel, Ferri constată că: nu există o regularitate mecanică a criminalității, iar pedepsele nu sunt eficiente, fapt ce reclamă crearea unor alte mijloace de apărare a societății, respectiv la echivalenți ai pedepselor (substitutivi penali sau mijloace substituite pedepselor). El elaborează un adevărat program de reformă socială:

- a) în plan economic – liber schimb, impozite și restricții indirecte în legătură cu fabricarea și vânzarea alcoolului, asigurarea unui salariu corespunzător a funcționarilor publici, etc.
- b) în plan politic – respectarea de către guvern a libertăților publice, a drepturilor individuale și sociale, etc.

- c) în plan științific – tehnici moderne de investigare și pentru protecția cetățeanului, etc.
- d) în plan civil și administrativ – simplificarea legislației, facilitarea accesului la justiție, etc.
- e) în plan educativ – suprimarea manifestărilor ce instigă la cruzime; salarizarea decentă a profesorilor, etc.

Ferri a formulat teoria pozitivistă a răspunderii penale, prin care:

- ➡ neagă ideea de *liber arbitru* – „*omul acționează cum simte și nu cum gândește*”.
- ➡ neagă *răspundere morală* – „*omul comite fapte rele nu prin libera alegere a voinței sale, ci prin tirania fatală a organismului său anormal și a mediului exterior*”. Ferri înlocuiește răspunderea morală cu *răspunderea socială* (*obligație a individului față de societatea în care trăiește*), ceea ce face ca individul să poată să răspundă pentru fapta sa antisocială.

Durata medie de studiu individual

Timpul necesar parcurgerii unității de învățare este de ... ore de studiu individual.

3.4. Rezumat

Școala Clasică a criminologiei - Cesare Bonesana, marchiz de Beccaria

- ➡ **Școala geografică (cartografică)** - Lambert Adolphe Jacques Quetelet
- Andre-Michel Guerry

- ➡ **Școala lyoneză (a mediului social)** - Alexandre Lacassagne

- ➡ **Școala socialistă** - Karl Marx
- Fredrich Engels

- ➡ **Școala interpsihologică** - Gabriel Tarde

Școala sociologică - Emilè Durkheim

Școala pozitivistă italiană - Cesare Lombroso

- Raffaele Garofalo
- Enrico Ferri

3.5. Test de evaluare/autoevaluare

1. Cesare Bonesana, marchiz de Beccaria este considerat a fi:
 - a) Fondatorul dreptului penal modern și precursor al gândirii criminologice;
 - b) Cel mai de seamă reprezentant al curentului care a continuat școala clasică a dreptului penal;
 - c) Promotor și continuator al ideilor lombrosiene.
2. Principiul după care „Baza și criteriul de proporționalizare a pedepsei, trebuie să fie cel al pericolozității criminale” a fost enunțat de:
 - a) Cesare Beccaria;
 - b) Raffaele Garofalo;
 - c) Gabriel Tarde.
3. Etiologia criminală este o modalitate specifică de cunoaștere în cadrul cercetării criminologice prin care se vizează:
 - a) Studiarea fenomenului criminal din punct de vedere al mecanismelor și proceselor care însoțesc trecerea la actul criminal;
 - b) Studiarea cauzelor, condițiilor sau factorilor care determină sau favorizează fenomenul criminal;
 - c) Studiarea personalității infractorului.
4. Printre premisele pozitivismului italian enumerăm:
 - a) Cercetările evoluționiste, frenologia și psihiatria;
 - b) Studii de antropologie criminală;
 - c) Studii psihanalitice.
5. Factorii criminogeni au fost grupați de către Enrico Ferri astfel:
 - a) Factori antropologici, factori fizici și factori sociali;
 - b) Factori antropologici și factori psihici;
 - c) Factori bio-psiho-sociali.
6. În teoria lombrosiană criminalitatea reprezintă:
 - a) Anormalitatea biologică și socială bazată pe atavism și inadaptare socială;
 - b) Anormalitatea biologică bazată pe atavism organic și psihic și pe o patologie epileptică;
 - c) Anormalitate bio-psihologică bazată pe ereditate.
7. În construirea anormalității bio-psiho-sociale, Enrico Ferri clasifică criminalul în următoarele categorii:
 - a) Criminali nebuni, criminali născuți, criminali obișnuiți, criminali de ocazie, criminali din pasiune;
 - b) Criminali nebuni, criminali din obișnuință, criminali din pasiune;
 - c) Criminali născuți, criminali de ocazie.

8. Explicația economică a crimei a fost formulată de reprezentanții următoarei școli clasice:
- a) Școala mediului social;
 - b) Școala socialistă;
 - c) Școala sociologică.
9. Exponenții școlii pozitivistice au formulat următoarele teorii:
- a) Teoria anormalității biologice, teoria anormalității morale și teoria anormalității bio-psiho-sociale;
 - b) Teoria psiho-biologică, teoria psiho-socială, teoria psiho-morală;
 - c) Teoria constituției criminale, teoria aberației cromozomice.

1.5. Bibliografie recomandată

Această unitate urmează structura propusă de prof. Valerian Cioclei. De aceea recomandăm ca pentru o analiză detaliată a acestei unități, să completați studiul cu lucrarea dlui. Prof. Valerian Cioclei, Manual de Criminologie.

Unitatea de învățare IV.

4.1. Introducere

Cu toate că nu există o teorie general valabilă cu privire la comportamentul criminal, este necesară înțelegerea tuturor explicațiilor, a ideilor emise în încercarea de înțelegere a fenomenului criminal.

Competențe

După parcurgerea acestui curs, studentul va fi capabil să :

- recunoască principalele curente în criminologie
- înțeleagă principalele teorii etiologice

4.2. Conținutul unității de învățare

Unitatea de învățare III.

I. Teorii etiologice moderne

Aceste teorii continuă tradiția școlii pozitivistă și se caracterizează prin admiterea faptului că fenomenul criminal are o cauzalitate multiplă. Ele se ocupă în special de factori precum cei: biologici, morali și sociali, având ca element comun factorul psihologic.

Teoriile etiologice moderne se grupează astfel:

- teoriile psiho-biologice
- teoriile psiho-sociale
- teoriile psiho-morale.

I. Teoriile psiho-biologice .

În cadrul acestor teorii, crima ca fenomen individual are o bază biologică , iar ceilalți factorii exteriori individului au rol secundar.

1. Teoria bio-tipologică

Potrivit acestei teorii : există o corelație între activitatea criminală și biotip (tipul biologic), care se stabilește în raport cu structura corpului, cu somatotipul sau în raport cu tipul endocrinian.

Ernest Kretschmer (1888 – 1964) este psihiatru german, care a observat că există relații precise între unele tipuri morfologice și unele tulburări psihice.

În lucrarea sa „Structura corpului și caracterul” distingea 4 tipuri de indivizi, fiecare dintre acestea având înclinații diferite spre comiterea unor infracțiuni specifice:

- tipul *picnicomorf* (picnic), comite infracțiuni ca înșelăciunea sau fraudă. Aceștia sunt de regulă corpolenți, scunzi, față ovală, calviție, inteligenți, expansivi;
- tipul *leptomorf* (astenic) este predispus infracțiunilor asupra patrimoniului. Acești indivizi sunt înalți, slabi, față prelungă, interiorizați, inadaptați social;
- tipul *atletomorf* (atletic) are tendința de comitere de omoruri sau tâlhării. Sunt indivizi cu un sistem osteo-muscular puternic, oscilează între sentimentalism și brutalitate;
- tipul *displastic*, comite de regulă delikte sexuale și sunt înapoiați în plan psihic și morfologic, adesea slabi, prezintă deficiențe ale caracterelor sexuale ori au malformații corporale; debili mental și schizofreni.

2. Teoria inadaptării bio-psihice

Olof Kinberg este criminolog suedez. El a reluat ideea lombroziană, a antropologiei criminale, în lucrarea sa principală „Problemele fundamentale ale criminologiei”, publicată în anul 1935.

Kinberg considera că - Omul este o ființă biologică, psihologică și socială caracterizată prin *plasticitate*, respectiv prin capacitatea de a-și modifica reacția în funcție de influențele fizice, chimice, de factori psihologici și sociali. *Dacă plasticitatea nu se corelează cu influențele mediului, se creează o stare de inadaptare între mediu și organism, ceea ce poate conduce la delict.*

În analiza structurii bio-psihice, Kinberg a evidențiat 2 elemente:

- *Nucleul constituțional* - este suma tendințelor reacționale ale individului
 - se disting patru trăsături psihologice fundamentale: capacitatea (inteligența), validitatea (energie a persoanei), stabilitatea (comportamente ferme) și soliditatea (coeziunea internă a personalității), care se regăsesc în cantitate variabilă în personalitatea indivizilor (excedentară, medie sau deficitară). De exemplu: supercapabil – inteligent, adaptabil; subcapabil – mărginit, inert.
- *Funcția morală* este compusă din elemente emoționale și elemente cognitive și reprezintă modalitatea și profunzimea asimilării valorilor morale, ce compun atmosfera morală unde subiectul a trăit ori trăiește.

- Se disting 4 categorii de subiecți și anume indivizii care au:
 - ✚ Cunoștințe morale general acceptate, dar le lipsește elementul emoțional;
 - ✚ Cunoștințe despre regulile morale, capabili să reacționeze emoțional la stimuli adecvați;
 - ✚ Funcții morale care au suferit modificări în urma unor leziuni patologice ale țesuturilor cerebrale. Sunt afectate elementele emoționale;
 - ✚ Cunosc regulile morale, răspund emoțional la stimuli, însă au o percepție deformată a sensului real al faptei.

Combinația dintre un tip specific de nucleu constituțional și o anumită configurație a funcției morale are ca rezultat individul inadaptat.

3. Teoria constituției criminale

Benigno di Tullio, criminolog italian, este reprezentantul acestei teorii. El are ca lucrare principală : „Tratat de antropologie criminală” (1945).

Di Tullio înțelege prin Constituție criminală – *“o stare de predispoziție specifică spre crimă, altfel spus capacitatea care există în anumiți indivizi de a comite acte criminale, în general grave, în urma unor instigații exterioare ce rămân sub pragul ce operează asupra generalității oamenilor.”*

El consideră că studiul crimei trebuie să fie biosociologic, fără a fi desprins de psihic.

Este de părere că anumite condiții organice și psihice, ereditare, congenitale sau dobândite, diminuează rezistența individului la instigațiile criminogene. Totodată, individul este influențat de factorii criminogeni ai mediului, numai în măsura în care aceștia au o *constituție criminală preexistentă*.

Pentre di Tullio, factorii ce conduc spre formarea personalității criminale sunt:

- ereditatea (este o posibilitate sporită, nu determinare absolută);
- disfuncționalități cerebrale, hormonale, etc.;
- procesul evoluției și involuției biologice.

4. Teoria genetică, sau teoria aberațiilor cromozomiale

Cariotipul uman presupune 46 cromozomi împărțiți în 23 perechi din care 22 reprezintă partea nereproductivă (soma) și o pereche reprezintă partea reproductivă (germenul goma) alcătuită din cromozomi sexuali.

Formula genetica femeiască este 46XX, iar cea bărbătească 46XY.

Teoria formulează ideea predispoziției spre comportament criminal al persoanelor cu anomalii cromozomice.

Principalele anomalii sunt reprezentate de apariția suplimentar formulele:

- 47 XXY (sindromul Klinefelter), respectiv existența suplimentară a unui cromozom de tip x. Subiecții au tendința de a comite infracțiuni de natură sexuală. Au o aparență masculină, sunt înalți și slabi, barbă rară. Sunt indivizi pasivi, depresivi, timizi, ipohondri și deseori prezintă tulburări mentale.
- 47 XYY, respectiv existența suplimentară a unui cromozom de tip y (cromozomul crimei). Sunt persoane cu aparență masculină, foarte înalte, și pot prezenta uneori anomalii ale fizionomiei feței. Predispoziția spre crimă a acestui individ este mult mai mare decât în cazul sindromului Klinefelter.

Precizăm că ambele anomalii pot să apară și la persoane normale, acestea constituind o predispoziție accentuată, însă nu este obligatoriu ca respectivii subiecți să ajungă să comită infracțiuni.

II. Teoriile psiho-sociale

Aceste teorii încearcă să răspundă unor întrebări precum:

- „de ce viața socială îi determină pe unii dintre indivizi să comită infracțiuni?”
- „de ce majoritatea indivizilor respectă legea?”.

1. Teoria asociațiilor diferențiate

Edwin Sutherland este întemeietorul criminologiei americane și autorul teoriei asociațiilor diferențiale, formulată în lucrarea cu titlul „Criminologie” (1924).

Autorul constată existența a 2 tipuri de explicații științifice ale fenomenului criminal:

- În funcție de elementele care intră în joc în momentul în care este comisă infracțiunea (explicația este mecanistă, situațională, dinamică)
- În funcție de elementele care și-au exercitat influența anterior în viața infractorului (explicația este istorică, genetică).

Teoria lui Sutherland face parte dintre explicații genetice și se fondează pe ipoteza că *un act criminal se produc atunci când există o situație propice, pentru un individ determinat*. Explicând actul criminal, autorul prezintă următoarele:

- *comportamentul criminal* nu este ereditar ci *este învățat* de indivizi care sunt în contact, cu modele criminale. Acest comportament nu se dobândește însă doar prin imitație;
- comportamentul criminal este expresia unui ansamblu de nevoi și valori, fără însă a se explica prin aceasta;
- *Un individ devine criminal dacă interpretările defavorabile respectului legii domină interpretările favorabile – principiul asociațiilor diferențiate;*
- *Cei care devin criminali o fac pentru că sunt în contact cu modele criminale și nu au în jurul lor modele anticriminale;*
- rata ridicată a criminalității se datorează unei organizări sociale diferențiate.

2. Teoria conflictelor de culturi

Thorsten Sellin, criminolog american, dezvoltă teoria conflictelor de culturi în lucrarea - „Conflictul cultural și crima” . El definea crima ca fiind o *calamitate socială, subliniind faptul* că, comportamentul uman nu poate fi determinat și ca atare nu se poate vorbi despre o cunoaștere pur științifică în criminologie. Termenii de cultură și conflict, au pentru Sellin o semnificație particulară.

- Cultură desemnează ansamblul ideilor, instituțiilor și a produselor muncii care, aplicat la grupuri determinate de persoane, permite a se vorbi despre regiuni culturale, despre tipuri de cultură, etc.
- Conflict cultural desemnează lupta dintre valori morale sau norme de conduită opuse.
- Norme de conduită reprezintă reguli, exprimate sau implicite, pe care un individ le respectă atunci când se găsește într-o situație care impune o acțiune, inacțiune sau o atitudine din partea sa.

Diferențele etnice, sociale, etc., antrenează diferențe de reguli și de valori morale, ceea ce face ca să apară unele situații în care individul se supune normelor grupului său, însă încalcă normele altui grup cu care intră în contact.

Raportarea unilaterală la un sistem diferit de valori – lipsa reprezentării situației de încălcare a legii.

Autorul spune că există conflict cultural „atunci când conduita unei persoane, socialmente aprobată sau chiar cerută într-o anumită situație, nu este apreciată de aceeași manieră de toate grupurile sociale la care ea datorează supunere”.

Situațiile generatoare de conflict apar:

- Între două atitudini perfect morale dar bazate pe valori diferite;
- Între legi arbitrare și indivizi care se supun unor concepții morale sănătoase;
- Între legi conforme cu valorile socialmente acceptate și indivizi care au coduri morale particulare.

3. Teoria anomiei

Robert K. Merton, sociolog american, a formulat teoria anomiei, în lucrarea „Teoria socială și structura socială” . Teoria evidențiază faptul că lipsa ori slăbirea normei conduce spre lipsa coeziunii între membrii societății.

Autorul explică starea de anomie prin utilizarea conceptului de cultură și a celui de organizare socială.

- Cultură desemnează totalitatea valorilor care guvernează conduita indivizilor în societate și desemnează scopurile spre care aceștia trebuie să tindă.
- Organizarea socială reprezintă ansamblul de norme și instituții care reglementează accesul la cultură și indică mijloacele autorizate pentru atingerea scopurilor.

Starea de anomie apare atunci când apare un decalaj foarte mare între scopurile propuse și mijloacele legitime, accesibile pentru categorii sociale specifice. Aceste categorii ajung să comită fapte penale pentru a-și atinge scopurile.

4. Teoria angajamentului

Howard S. Becker, sociolog american, a formulat teoria angajamentului în lucrarea sa „Outsiders” (1963).

Autorul consideră că delincvența este o creație a structurilor sociale, care etichetează individul ca delincvent.

Teoria face parte din categoria explicațiilor privind factorii sociale ai respectului legii penale încercând să răspundă la întrebări precum: de ce anumiți indivizi respectă legea?

Indivizii care comit infracțiuni sunt cei ce nu sunt suficient angajați în angrenajul social.

Totodată, autorul analizează „*tehnicele de neutralizare*” ca fiind justificările delincvenților în a-și aproba acțiunile infracționale:

- descărcare de responsabilitatea propriilor acțiuni;

- În legătura cu prejudiciul comis prin infracțiune – considerat a fi inexistent;
- Considerația unei vătămări juste;
- Condamnare a celor ce condamnă;
- Sacrificarea exigențelor sociale generale în schimbul salvării celor ale unui grup social restrâns.

III. Teoriile psiho-morale

Aceste teorii își propun explicare mentalității criminalului.

1. Teoriile psiho-morale de factură psihanalitică

1.1. Sigmund Freud (1856 – 1939), creatorul psihanalizei, contribuie la dezvoltarea gândirii criminologice prin:

- explicațiile privind structura și funcționarea aparatului psihic

Inițial Freud menționează 3 instanțe ale vieții psihice : *inconștientul*, *preconștientul* și *conștientul*

Mai târziu, autorul consideră că elementele structurate ale psihicului sunt:

- *sinele* (sediul tendințelor instinctuale și al refutului), care ia locul inconștientului (acesta nu se limitează la sine);
- eul este la rândul său inconștient;
- supraeul este la rândul său de asemenea inconștient.

- explicațiile privind etiologia nevrozelor (complexul oedipian)

Autorul admite existența a 3 factori ce intervin la persoanele bolnave:

1. predispoziții ereditare,
2. influența unor *evenimente din prima copilărie*, este considerată a fi hotărâtoare. În această perioadă, instinctul sexual parcurge următoarele faze: , în funcție de anumite zone erogene în jurul cărora se situează libidoul: faza *orală*, faza *anală*, faza *genitală*. Parcurgerea acestor faze pot da naștere unor fixații care ulterior pot conduce la nevroze sau perversiuni. Urmare acestor fixații se dezvoltă „complexul lui Oedip” (nucleul nevrozelor), etapă parcursă de orice individ, ca atracție sexuală a individului, în prima fază a copilăriei, față de părintele de sex opus și dorința de suprimare a părintelui de același sex. Dezvoltarea în personalitate normală sau personalitate nevrotică depinde de rezolvarea acestui conflict, fie prin sublimarea, fie prin refularea lor.

3. renunțarea reală care cuprinde diferitele frustrări provocate individului de mediul social și mai ales de cel moral.

► explicații privind fenomenul criminal, sunt dezvoltate în lucrarea „Totem și tabu” (1913).

Analizează câteva tabuuri, cum ar fi uciderea și incestul, considerând că transgresarea acestora constituie satisfacerea unor *dorințe refulate*, ca expresie a instinctului.

Ceva mai târziu, Freud emite o nouă *teorie a instinctelor*, prin care sesizează proprietatea generală a acestora: *compulsiunea la repetiție*. Autorul definește astfel instinctul ca fiind „o *tendință inerentă a organismului viu de a reproduce o stare din trecut la care el a fost obligat să renunțe, sub influența forțelor exterioare perturbatoare, un fel de elasticitate organică.*”

Deasemenea, Freud conturează dualismul: Eros (instinctele vieții care tind la complicarea și menținerea acesteia) și Thanatos (instinctele morții care au rolul de a readuce organismul la starea anorganică) .

1.2. Teoria criminalului nevrotic

Fr. Alexander și H. Staub, au expus o variantă a acestei teorii în lucrarea „Criminalul și judecătorii săi” (1929). Ei au clasificat criminalitatea în 3 categorii:

- ✓ criminalitatea imaginară – din vise, fantezii;
- ✓ criminalitatea ocazională – conduita criminală apare consecutiv cu unele acțiuni precum șantaj, amenințare, legitimă apărare;
- ✓ criminalitatea obișnuită, cuprinde: criminalii organici (fără discernământ); normali (sănătoși psihic, anormali social); nevrotici (acționează în funcție de mobiluri inconștiente și simte pedeapsa ca pe o justificare morală).

1.3. Teoria personalității antisociale

Kate Friedlander analizează delincvența juvenilă, și expune o variantă a teoriei personalității antisociale plecând de la constatările lui Freud.

Autoarea afirmă că la origine copilul este o ființă instinctivă care urmează să se adapteze social parcurgând următoarele etape:

- ✓ etapa relațiilor dintre copil și părinți – este cea mai importantă și are bază explicațiile lui Freud despre prima copilărie;
- ✓ etapa formării supraeului – perioada în care copilul își imită părinții;

- ✓ etapa relațiilor ce se dezvoltă în cadrul grupului familial – cu rolul de a asigura adaptarea socială a copilului. Aceste relații reprezintă o copie a relațiilor sociale de mai târziu.

2. Teoriile psiho-morale „autonome”

2.1. Teoria instinctelor

Etienne de Greeff, criminolog belgian, este considerat a fi fondatorul criminologiei clinice și pionier al criminologiei dinamice (formulează o teorie a trecerii la act).

Criminologul consideră că personalitatea este determinată de instincte. Acestea nu se opun inteligenței și nu pot fi separate de aceasta.

“Ansamblu de tendințe instinctive organizate între ele ținând cont de viitor, adică organizate potrivit preocupărilor inteligenței, formează structura afectivă”

- Structura afectivă cuprinde 2 grupe fundamentale de instincte, între care există o permanentă opoziție:
 - Instincte de apărare – contribuie la conservarea eului
 - Instincte de simpatie – contribuie la conservarea speciei

Tulburările de caracter și insuficiențele inteligenței favorizează trecerea la actul criminal.

2.2. Teoria personalității criminale

Jean Pinatel, criminolog francez, propune un model explicativ cu privire la geneza și dinamica actului criminal.

Personalitatea criminală nu trebuie înțeleasă ca o variantă a speciei umane. Orice om în circumstanțe excepționale poate deveni delincvent.

Pinatel consideră că nu există diferențe de natură între oameni, însă trecerea la actul criminal se face diferit funcție de pragul lor delincvențial. Pentru a realiza trecerea la act, unii indivizi au nevoie de instigări exterioare grave, alții de instigări lejere. Trăsăturile psihologice care dau această diferență graduală, formează *nucleul central al personalității criminale*. Componentele acestui nucleu sunt:

- Egocentrismul
- Labilitatea
- Agresivitatea
- Indiferența afectivă

Durata medie de studiu individual

Timpu necesar parcurgerii unității de învățare este de ... ore de studiu individual.

4.3. Rezumat

Teoriile etiologice moderne

❑ Teoria psiho-biologică

- Teoria bio-tipologică - Ernest Kretschmer
- Teoria inadapării bio-psihice - Olof Kinberg
- Teoria constituției criminale - Benigno di Tullio
- Teoria genetică

❑ Teoriile psiho-sociale

- Teoria asociațiilor diferențiate - Edwin Sutherland
- Teoria conflictelor de culturi - Thorsten Sellin
- Teoria anomiei – Robert K. Merton
- Teoria angajamentului - Howard S. Becker

❑ Teoriile psiho-morale

- Teoriile psiho-morale de factură psihanalitică - Sigmund Freud
- Teoria criminalului nevrotic - Fr. Alexander și H. Staub
- Teoria personalității antisociale - Kate Friedlander
- Teoriile psiho-morale autonome:
 - Teoria instinctelor - Etienne de Greeff
 - Teoria personalității criminale - Jean Pinatel

4.4. Test de evaluare/autoevaluare

1. Teoria anomiei formulată de sociologul american Robert K. Merton prezintă unele corespondențe în:
 - a) Gândirea durhkeimiană;
 - b) Raffaele Garofalo;
 - c) Edwin Sutherland.
2. Cine a clasificat criminalitatea în trei categorii: imaginară, ocazională și obișnuită:
 - a) Lambert Adolphe Jaques Quetelet;
 - b) Fr.Alexander și H.Staub;
 - c) Enrico Ferri.
3. Teoria instinctelor poate fi inclusă în categoria explicațiilor criminogene de factură:
 - a) Psiho-morală cu influență psihanalitică;
 - b) Psiho-morală autonomă.
 - c) Psiho-biologică;
4. Ernwest Kretschmer consideră că, în funcție de constituția corporală, se pot distinge următoarele tipuri de indivizi:
 - a) Picnicomorf, leptomorf, atletomorf, displastic;
 - b) Tipul care comite infracțiuni asupra patrimoniului; tipul care comite infracțiuni de natură sexuală; tipul predispus spre recidivă;
 - c) Astenic, athletic, corpulent.
5. Teoria conflictelor de culturi poate fi inclusă în categoria explicațiilor criminogene de factură:
 - a) Psiho-socială;
 - b) Psiho-morală cu influență psihanalitică;
 - c) Psiho-morală autonomă.
6. Conform teoriei inadaptării bio-psiice, analiza structurii bio-psiice trebuie să aibă în vedere următoarele elemente:
 - a) Nucleul constituțional și funcția morală;
 - b) Capacitatea, validitatea și stabilitatea;
 - c) Structura corpului și caracterul.
7. Teoria asociațiilor diferențiate este inclusă în categoria explicațiilor criminogene de factură:
 - a) Psiho-morală;
 - b) Psiho-socială;
 - c) Bio-psiică.
8. Teoria genetică evidențiază:
 - a) Gena crimei;

- b) Anomaliile cromozomiale;
 - c) Substratul biologic al crimei.
9. Benigni di Tullio definește constituția criminală ca fiind o stare de predispoziție specifică spre crimă. Factorii ce conduc la formarea unei personalități criminale (personalitate predispusă spre crimă), sunt:
- a) Ereditatea, disfuncționalități organice, vârsta și crizele biologice;
 - b) Ereditatea, anormalitățile biologice;
 - c) Factori genetici, mediul social.
10. Teoria personalității criminale a fost inclusă în categoria teoriilor:
- a) Psiho-morale cu influență psihanalitică;
 - b) Psiho-sociale;
 - c) Psiho-morale autonome.

4.5. Bibliografie recomandată

Această unitate urmează structura propusă de prof. Valerian Cioclei. De aceea recomandăm ca pentru o analiză detaliată a acestei unități, să completați studiul cu lucrarea dlui. Prof. Valerian Cioclei, Manual de Criminologie.

PARTEA III
Criminologia dinamică

Unitatea de învățare V.

5.1. Introducere

La începutul secolului XX au început să apară explicații de tip noncauzal cu privire la fenomenul criminal.

Competențe

După parcurgerea acestui curs, studentul va fi capabil să:

- Definească criminologia dinamică
- Descrie modelele de trecere la act
- Explice actul criminal făcând abstracție de trecutul infractorului.

5.2. Conținutul unității de învățare

Unitatea de învățare IV.

I. Modele de trecere la act

II. Teorii dinamice

Durata medie de studiu individual

Timpul necesar parcurgerii unității de învățare este de ore de studiu individual.

CRIMINOLOGIA DINAMICĂ sau criminologia actului

Reunește explicații de tip noncauzal cu privire la fenomenul criminal, care apar la începutul sec. XX. și care au fost calificate de către Edwin Sutherland ca fiind mecaniste, situaționale, dinamice, întrucât au în vedere doar acele *elemente care intră în joc în momentul în care infracțiunea este comisă*.

Raportul asupra criminogenezei prezentat de E. de Greeff la cel de al doilea Congres Internațional de Criminologie de la Paris – 1950, este considerat a fi actul de naștere al criminologiei dinamice.

Noua orientare neagă valoarea științifică și utilitatea explicațiilor de tip cauzal, punând accentul pe actul în sine, și făcând abstracție de istoria infractorului, de factorii care acționează asupra acestuia anterior comiterii faptei.

Criminologia dinamică este definită drept acea subramură a criminologiei teoretice care se ocupă cu studierea fenomenului criminal din punct de vedere al mecanismelor și al proceselor care însoțesc trecerea la act.(Valeian Cioclei)

I. Modele de trecere la act

TRECEREA LA ACT CA PRELUNGIRE A EXPLICAȚIILOR DE NATURĂ ETIOLOGICĂ

În sensul finalizării explicațiilor etiologice, au fost elaborate unele modele de trecere la act, denumite - Teorii dinamice complementare. Astfel se face distincție între:

- ➡ modele generale, și
- ➡ modele particulare care atribuie un rol determinant personalității sau situației, ori care analizează procesul de trecere la act.

MODELE PARTICULARE DE TRECERE LA ACT

Etienne de Greeff , este criminolog belgian, propune un model de trecere la act.

Este un Model subiectiv care descrie trecerea la act așa cum acesta este trăit de subiectul însuși. Autorul consideră că procesul criminogen trebuie raportat la actul grav. În cadrul acestui proces, infractorul parcurge trei etape:

- Etapa asentimentului ineficace - este o perioadă subconștientă pe care de principiu o poate parcurge orice persoană, și în care apare spontan, în zona conștientului, ideea ce tinde spre crimă, spre dispariția unei persoane. Astfel de idei sunt declanșate de anumiți stimuli interiori sau exteriori. Majoritatea persoanelor fiind influențată de unii factori morali afectivi, va îndepărta ideile criminale, însă viitorul infractor va trece la următoarea etapă.

- Etapa asentimentului formulat – se desfășoară în mare parte în zona conștientului, unde individul începe să accepte ideea dispariției unei anumite persoane, întrebându-se dacă

să contribuie sau nu la dispariția acestuia. „Ideea se conturează în mod lent prin avansări și reculuri”. Acesta începe să caute motive „justificate”, în ciuda pericolelor la care se expune pentru ași duce ideea la capăt.

- Criza – este etapa în care este decisă dispariția persoanei. Individul este hypersensibil, prezintă o emotivitate dezechilibrată și se luptă să accepte, să treacă la săvârșirea faptei asumându-și riscul și rușinea.

Individul poate decide în orice etapă să abandoneze trecerea la act, ceea ce înseamnă că nu

este obligatoriu ca să fie parcurse toate cele trei etape.

Jean Pinatel, propune un model particular de trecere la act în care factorul afectiv are un rol esențial.

Este un Model obiectiv în cadrul căruia actul criminal este descris așa cum este perceput din exterior de către un observator care analizează “dinamica personalității agentului”.

Pentru ca un subiect să treacă la act trebuie:

- să nu fie reținut de oprobiul public – este un proces auto-legitimare subiectivă asigurată de – *egocentrism*
- să nu este reținut de amenințarea pedepsei - *labilitate*
- obstacolele materiale susceptibile să împiedice executarea crimei sunt învinse - *agresivitate*
- să nu fie reținut de sentimentul că produce un rău - *indiferența afectivă*.

H.Becker a propus un model particular de trecere la act

Este un Model de analiză a procesului de trecere la act, în care este examinată *succesiunea secvențelor care conduc persoana actorului în interacțiune cu situația pre-criminală până la consumarea actului. (R. Gassin)*

Becker pleacă de la ideea că explicațiile anterioare au comis o greșeală considerând că toți factorii care contribuie la producerea fenomenului acționează simultan. El consideră că nu toate cauzele acționează în același moment, de aceea un model trebuie să ia în considerare faptul că modurile de comportament se dezvoltă potrivit unei secvențe ordonate.

El desfășoară un studiu despre diferitele faze pe care le parcurge un individ pentru a deveni consumator de droguri.

Becker pune accentul pe contribuția factorilor conștienți și raționali la trecerea la act, considerând că fazele formării comportamentului sunt:

- Analiza voinței de a experimenta
- Analiza actelor deviate ca motivate

Actele non-conforme sunt adesea comise de indivizi care nu au intenția de a acționa în acest sens.

Model general – modelul arborelui – sociologul american Albert Cohen

Cohen analizează un sistem de propuneri aplicabile numeroaselor varietăți de devianță.

El pune accentul asupra factorilor sociali asupra devianței, formulând o teorie a „subculturilor delincvente”.

Actul deviant este considerat a fi o succesiune de etape în interiorul cărora individul are oricând posibilitatea de a alege “Direcția”. Urmărind un anumit scop, individul poate să aleagă o direcție deviantă, fără nici o intenție de devianță. El poate să aleagă între mai multe direcții posibile.

Autorul își transpune ideile într-o schemă grafică sub forma unui arbore în care există un traseu principal care este deviant, din care se desprins mai multe trasee, non-deviante. În orice moment individul poate schimba direcția de la traseul.

II. Teorii dinamice

Aceste teorii explică actul criminal în sine, fără a face referire la trecutul Infractorului.

Din acest motiv există diferențe între:

- *Modelele de trecere la act* – care sunt prelungiri ale explicațiilor etiologice (teorii dinamice complementare)
- *Teorii dinamice* – care sunt considerate a fi teorii principale ale actului criminal (contrare teoriilor cauzale)

1. Teoria “reținerii”

Walter C. Reckless

Walter C. Reckless a creat teoria care a fost inițial cunoscută ca fiind “Containment Theory”, sau “La théorie des barrières”.

Reckless neagă conceptul de cauzalitate considerând că acesta nu poate fi aplicat comportamentului uman.

Ipoteza teoriei: - există o *structură socială externă de reținere*, și un *tampon interior* care asigură o apărare împotriva devierii indivizilor de la norma legală sau socială.

Cauzele care conduc spre *comportamentul criminal* sunt respinse, stopate de către tamponanele de reținere.

În societățile industrializate funcționează ca:

Rețineri externe:

- Un rol al structurii de a furniza posibilitățile individului
- Un set de limite și responsabilități rezonabile pentru membrii;
- O oportunitate pentru individ de a dobândi un statut;

- ◆ O coeziune între membrii societății, inclusiv activitatea comună și camaraderia;
- ◆ Sensul de apartenență (identificarea cu grupul);
- ◆ Prevederea unui stoc de căi alternative și satisfacții materiale

Rețineri interne:

- ◆ O imagine favorabilă despre sine în relație cu celelalte persoane, cu grupurile, cu instituțiile;
- ◆ O conștiință de a fi bine plasat, de a avea un obiectiv;
- ◆ Un nivel ridicat de toleranță la frustrare;
- ◆ Principii morale și etice interioare puternice;
- ◆ O bună dezvoltare a eului și a supraeului

Elementele ce alcătuiesc reținerile , nu sunt cauze, ci tampoane care au rolul de a opri presiunile, atragerile.

Atunci când *reținerile sunt absente sau fragile*, persoana este vulnerabilă, existând posibilitatea ca aceasta să devieze de la norma legală.

Când *reținerile sunt puternice* este puțin probabil ca persoana să devieze de la norme.

Teoria acoperă numai zona medie a fenomenului nu și extremele delincvenței.

Teoria nu este aplicabilă:

- infracțiunilor care sunt rezultatul unor *puseuri interne irezistibile*.
- grupurilor sau comunităților care trăiesc în afara legii.

2. Teoria strategică

Maurice Cusson

Autorul acestei teorii a avut ca surse de inspirație:

- 1. autobiografiile criminale în cadrul cărora infractorii își prezintă activitatea infracțională, deciziile pe care le-au luat.
- 2. gândirea fără precedent a unor sociologi care consideră că “omul este un actor care ia decizii, elaborează strategii, urmărește scopuri, atacă și se apără”.

În lucrarea sa „Delinquants pourquoi”, Cusson apreciază că activitatea delincventă aduce autorilor ei mai multe avantaje decât ne imaginăm în mod obișnuit. Delictul apare ca mijloc de satisfacere a unor nevoi, pentru realizarea unor scopuri care sunt în general urmărite de majoritatea oamenilor. Însă dintre aceștia numai un număr mic de persoane se vor angaja în acțiuni infracționale.

“Analiza strategică concepe delictul ca un comportament orientat spre rezultat, având raționalitatea sa proprie, ținând cont de oportunitățile care se oferă actorului și de conduita adversarilor săi.”

Comportamentul este definit a fi o secvență de acte.

Autorul apreciază că este mai important ceea ce fac oamenii decât ceea ce sunt (acțiunea umană contează mai mult decât personalitatea).

Rezultate au o importanță deosebită în cadrul analizei strategice, Astfel se face distincția între rezultat ca și consecință a actului infracțional și scop, ca rezultat pe care autorul dorește să îl atingă.

Autorul propune înlocuirea interogațiilor cauzale cu interogații de tipul: ce aduce crima autorului ei?

Cu privire la Raționalitate se consideră că delincventul are capacitatea de a lua decizii, care sunt, până la un punct, raționale.

În ceea ce privește Conflictele, analiza strategică presupune că delincventul își elaborează două strategii de luptă: una pe care o va utiliza față de victimă și o alta pe care o va folosi față de autoritate, astfel încât să îi fie asigurată impunitatea.

5.3. Rezumat

Criminologia dinamică

□ Modele particulare de trecere la act

- Etienne de Greeff
- J.Pinatel
- H. Becker

□ Modele generale – modelul arborelui – Albert Cohen

Teoriile dinamice:

- Teoria „reținerii” - Walter V. Reckless
- Teoria strategică - Maurice Cusson

5.4. Test de evaluare/autoevaluare

1. Etienne de Greeff a propus un model de trecere la act care constă în parcurgerea în principal a următoarelor trei etape:
 - a) Etapa evaluării subconștiente, etapa ezitărilor, etapa conștientă;
 - b) Etapa asentimentului ineficace, etapa asentimentului formulat, etapa crizei;
 - c) Etapa influenței factorilor morali, etapa trecerii la acțiune.
2. Criticile formulate împotriva etiologiei criminale au fost de natură a aduce în discursul criminologiei:
 - a) Liberul arbitru;
 - b) Ideea elaborării unei variante unice asupra factorilor cauzali și a ponderii acestora în conduita criminală;
 - c) Factorii endogeni și exogeni care acționează asupra infractorului anterior comiterii faptei.
3. Modelele de analiză a procesului de trecere la act, așa cum este modelul propus de H. Becker, examinează:
 - a) Sucesiunea secvențelor care conduc individul în interacțiunea cu situația precriminală până la consumarea actului;
 - b) Acțiunile simultane ale tuturor factorilor care contribuie la producerea fenomenului criminal;
 - c) Rolul factorului afectiv în trecerea la act.
4. Analiza strategică concepe delictul ca un comportament orientat spre rezultate, având raționalitatea sa proprie, ținând cont de oportunitățile care se oferă actorului și de conduita adversarilor săi. Din această definiție rezultă că trebuiesc luate în calcul următoarele elemente esențiale:
 - a) Comportamentul, raționalitatea, conflicte reale sau potențiale;
 - b) Succesiunea de acte, scopul, capacitatea;
 - c) Comportamentul, rezultatele, raționalitatea, conflictele.
5. Criminologia dinamică este o modalitate specifică de cunoaștere în cadrul cercetării criminologice prin care se vizează:
 - a) Studierea fenomenului criminal din punct de vedere al mecanismelor și proceselor care însoțesc trecerea la actul criminal;
 - b) Studiarea personalității infractorului;
 - c) Studiarea cauzelor, condițiilor sau factorilor care determină sau favorizează fenomenul criminal.
6. Modelul de trecere la act conceput de J.Pinatel este considerat obiectiv în sensul că descrie:

- a) Trecerea la act este descris astfel cum este trăită de subiectul însuși;
 - b) Contribuția esențială a factorilor conștienți la trecerea la act;
 - c) Actul criminal astfel cum este perceput din exterior de către un observator care analizează dinamica personalității agentului.
7. Analiza strategică acceptă numai explicațiile cu privire la:
- a) Trecutul și personalitatea infractorului;
 - b) Actul criminal în sine;
 - c) Cauzalitatea trecerii la act.
8. Albert Cohen, autor al unui model general, modelul „arborelui”, concepe actul deviant ca fiind:
- a) O succesiune de etape, în interiorul cărora individul are posibilitatea de a alege „direcția”;
 - b) Multitudinea modalităților de trecere la act;
 - c) Interacțiunea actor-situație, ca episod unic în care actul este determinat.
9. Criticile formulate împotriva etiologiei criminale au fost de natură a aduce în discursul criminologiei:
- a) Liberul arbitru;
 - b) Ideea elaborării unei variante unice asupra factorilor cauzali și a ponderii acestora în conduita criminală;
 - c) Factorii endogeni și exogeni care acționează asupra infractorului anterior comiterii faptei.

5.5. Bibliografie recomandată

Această unitate urmează structura propusă de prof. Valerian Cioclei. De aceea recomandăm ca pentru o analiză detaliată a acestei unități, să completați studiul cu lucrarea dlui. Prof. Valerian Cioclei, Manual de Criminologie.

PARTEA IV
STUDII CRIMINOLOGICE

Unitatea de învățare VI.

6.1. Introducere

Această parte cuprinde unele studii criminologice desfășurate asupra infracțiunilor săvârșite asupra mediului înconjurător, cu privire la traficul de persoane, precum și asupra pornografiei copiilor prin intermediul internetului.

Competențe

După parcurgerea acestui curs, studentul va fi capabil să:

- Înțeleagă consecințele și pericolozitatea socială a tipului specific de infracțiune: criminalitatea împotriva naturii ;
- Identifice modalitatea de săvârșire a traficului de persoane ca formă modernă de sclavie și violare a drepturilor omului, o atingere adusă demnității și integrității ființei umane.
- Înțeleagă pornografia infantilă în contextul acțiunilor de abuz al copiilor, inclusiv cel al crimei organizate, care include prostituția și traficul de persoane.

6.2. Conținutul unității de învățare

Unitatea de învățare V.

I. Criminologia clinică

II. Criminalitatea mediului

III. Traficul de persoane

IV. Pornografia copiilor pe Internet

Durata medie de studiu individual

Timpul necesar parcurgerii unității de învățare este de ... ore de studiu individual.

I. Criminologia clinică

Factorii care determină comportamentele criminale sunt de ordin intern sau extern.

Factorii interni sau individuali de ordin biologic sau psihiatric, pot acționa asupra personalității individului.

Factorii externi sau sociali pot să influențeze, formeze sau dezvolte personalitatea umană.

Formarea comportamentului criminal la un minor nu se produce niciodată spontan, ci are la bază un întreg parcurs social, psihologic și biologic.

Se pot identifica următoarele tipuri de delincvență juvenilă :

- delincvența *ocazională*. *Minorii cuprinși în această categorie* comit fapte cu un grad redus de pericolozitate socială.
- delincvența *structurată*. *Minorii cuprinși în această categorie* comit fapte cu un grad ridicat de pericolozitate socială
- delincvența *recurentă* sau *reiterativă*. *În această categorie sunt cuprinși* minorii care comit fapte penale cu o deosebită pericolozitate socială.

Toxicomania

Consumul ilicit de droguri este o problema de drept penal, dar și criminologic.

Pentru prevenirea și stăpânirea fenomenului, a fost adoptată Legea nr.143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri.

Se impune elaborarea unor strategii de prevenire și combatere, promovarea unei politici anticriminale coerente care să țină cont de particularitățile acestui tip de criminalitate.

Suicidul

Organizația Mondială a Sănătății, definește suicidul ca fiind "actul prin care un individ caută să se autodistrugă, cu intenția mai mult sau mai puțin de a-și pierde viața, fiind mai mult sau mai puțin conștient de motivele sale..."

Emile Durkheim, clasifică actele suicidare în:

- Sinuciderea egoistă
- Sinuciderea altruistă
- Sinuciderea anomică
- Sinuciderea fatalistă

Strategiile de prevenire a fenomenului trebuie să pornească de la cunoașterea factorilor de risc. În sinucidere factorii de risc sunt: psihiatrici, biologici și medicali, sociali și de mediu, evenimente determinante.

Delincvența patologică

Psihopat vs Sociopat

Psihopatul se regăsește în cca. 1% din populația globului, iar sociopatul se regăsește în cca. 4%.

Caracteristicile comune psihopatului și sociopatului sunt:

- Tulburari Antisociale de Personalitate
- lipsă de empatie
- nerespectarea moravurilor sociale și de drept Nu resimt nici un regret sau vinovăție
- sunt violenți

Caracteristicile psihopatului sunt:

- educat cu o bună carieră
- trăsături genetice.
- premeditează faptele, plănuiește fapta în detaliu
- disociază acțiunile de emoții
- lipsit de scrupule și narcisist
- comportament controlat
- putere de manipulare. Câștigă cu ușurință încrederea celor din jur.
- nu își asumă riscuri în săvârșirea faptei. Ia măsuri de înlăturare a urmelor faptei

Caracteristicile sociopatului sunt:

- comportament determinat de traume din copilărie

- trăsături dezvoltate prin influența celor din mediul său
- acționează inconștient
- personalitate dezordonată
- persoane fermecătoare
- spontani și trăiesc mai intens decât alte persoane.
- acționează irațional și riscant
- capabili de empatie doar în anumite situații
- impulsiv, spontan
- needucați
- incapabili să păstreze un loc de muncă
- săvârșesc fapte întâmplător, dezorganizat
- nu este preocupat în a lăsa urme la locul faptei

II. Criminalitatea mediului

Cel mai direct și cel mai potrivit mod de a se răspunde unei infracțiuni este acela de a preveni infracțiunea înainte de producerea ei. În ceea ce privește mediul înconjurător, trebuie asumat faptul că supravegherea și prudența în reglementarea unor activități prezente trebuie să țină cont de orice acțiune sau împrejurare viitoare care l-ar putea afecta. Este necesar așadar, ca principiile și metodele criminologiei convenționale să fie adaptate cazurilor particulare de protecție a mediului.

În cele ce urmează ne vom referi în special la dinamica fenomenelor infracționale care au legătură cu mediul și la modul în care acestea trebuie să fie luate în considerare în vederea adoptării unor reglementări legale specifice, alcătuirea unor strategii de prevenire și implementarea acestora în practică.

Pentru cazul particular al infracțiunilor privind mediul, există o serie de constrângeri legate de observarea directă a fenomenului, avându-se în vedere că mulți agenți cu impact negativ asupra mediului nu pot fi sesizați sau cunantificați de simțuri (văz sau miros).

În aceste împrejurări, analizele specifice criminologiei sunt singurele care pot crea scări de valori pentru determinarea toxicității unor materiale poluante, precum și pentru a determina ce, sau cine, este victima agresiunii împotriva mediului. Determinarea consecințelor și a impactului pe care acestea le au, secvențial, pentru mediu, este unul dintre cele mai importante atribute ale criminologiei în această situație.

Pe lângă agresiunile directe asupra mediului, există și acele agresiuni denumite tranziționale, legate de acțiunile de pescuit, vânătoare și rărire a fondului forestier dincolo de limitele admise.

Referitor la agresiunile asupra mediului criminologia trebuie să dezvolte două paliere de analiză: unul legat de infracțiunile industriale sau corelate cu acestea și unul legat de agresiunile și infracțiunile împotriva mediului produse de persoane fizice care acționează în diverse scopuri (turistic, sportiv, economic etc.), ce pot produce - prin frecvența lor deosebit de mare raportată la numărul de indivizi care comit asemenea fapte - daune comparabile cu unele acțiuni cu caracter industrial.

Prima analiză criminologică privind acțiunile împotriva mediului se face la nivel conceptual, pentru a determina actele de implicare și omisiune care pot fi atât legale, cât și ilegale. Spre exemplu, tăierile de copaci din pădurile bătrâne au un caracter legal, dar prin aplicarea greșită, sau intenționat greșită, a acestei prevederi legale, se poate ajunge la acțiuni cu un potențial înalt de distrugere care poate afecta iremediabil mediul ambiant.

Într-o împrejurare ca cea menționată mai sus, se poate produce fie o afectare a mediului, fie o infracțiune împotriva acestuia.

Criteriile luate în considerare pentru a determina dacă ne aflăm în prezența unei acțiuni de afectare a mediului sau a unei infracțiuni împotriva mediului, depind de valoarea, cunoștințele și capacitatea de analiză a celor care investighează natura sau activitățile umane respective. Identificarea respectivelor acțiuni îndreptate împotriva mediului poate ține de următoarele aspecte relevante:

- ▶ Fixarea locului unde s-au produs agresiunea sau infracțiunea;
- ▶ Determinarea ariei afectate prin acțiunea îndreptată împotriva mediului, conștient sau nu, peste limitele legale sau complet ilegal;
- ▶ Cuantificarea răspunsului pe care îl dă mediul la agresiune;
- ▶ Determinarea pe orizontală și verticală a consecințelor pe care le produce agresiunea sau infracțiunea³ asupra ariei afectate, asupra oamenilor, animalelor non-umane, solului, apei, aerului.

Odată identificate, respectivele agresiuni și/sau infracțiuni împotriva mediului, în vederea elaborării unei strategii de prevenție trebuie să se țină cont de faptul că noțiunea de prevenire a infracțiunilor angajează numai acele măsuri care se adoptă înainte ca o infracțiune să se

³ Respectiv întinderea daunelor în spațiu și timp, modul în care infracțiunea afectează prin consecințele ei, unul sau mai multe ecosisteme.

producă și că prevenția nu include măsuri coercitive, care sunt asociate de regulă cu acțiunile de implementare a legii și sunt adoptate după ce respectivele fapte s-au produs⁴.

Scopurile și obiectivele prevenirii criminalității împotriva mediului, sunt legate de:

- ▶ elaborarea unui studiu ecofilozofic privind interesele umane în zonele potențial expuse unei agresiuni sau infracțiuni cu caracter ecologic;
- ▶ studierea necesităților de dezvoltare cât mai naturală a biosferei, cu minime intervenții care au potențial distructiv;
- ▶ cuantificarea necesităților și drepturile animalelor nonumane pentru o viață și o dezvoltare normală, care să nu implice pericolul apariției unor mutații genetice sau de comportament determinate de acțiunile umane agresive asupra mediului.

Acțiunile de prevenție trebuie să pună în echilibru conceptul de libertate deplină și pe cel de intervenție socială și autoritară, acesta din urmă putând limita, preventiv, anumite libertăți individuale.

Într-o abordare simplistă, cunoscând posibilitatea producerii unei agresiuni sau a unei infracțiuni împotriva mediului, s-ar putea interzice preventiv accesul persoanelor în ariile protejate, fapt ce ar putea fi interpretat drept o limitare a libertății de circulație și de informare a indivizilor. Pe de altă parte, înființarea în cadrul ariilor protejate, aparținând rezervațiilor naturale, a unor facilități în exces, cum ar fi, spre exemplu, toalete publice, zone special destinate campingului, parcuri, drumuri de acces amenajate, și/sau asfaltate, ar însemna nu numai o „invitație” pentru foarte mulți doritori de a intra în respectivele zone, fără cunoștințele necesare protejării mediului, ci și o degradare cu bună știință a mediului natural prin crearea unor facilități care nu își au rostul într-un cadru natural protejat.

De aceea, prevenția presupune studierea oricăror implicații pe care le are acțiunea umană asupra mediului, chiar și acea acțiune făcută în scopul de a preveni agresiunile împotriva acestuia.

Pe de altă parte, un punct central al strategiei preventive trebuie să pună în prim plan măsurile educative și tehnicile de comunicare, cu scopul declarat al conștientizării de către marele public a implicațiilor pe care le are mediul, ca un tot unitar, pentru dezvoltarea societății în ansamblu și a fiecărui individ în parte.

De regulă, comunitățile omenești și indivizii care le alcătuiesc percep problemele de mediu la nivel regional, restrâns zonal la întinderea propriei comunități din care face parte sau

⁴ A se vedea în acest sens, A. Sutton, Cherney, R. White, Crime prevention, Perspectives and Practices, Cambridge University Press, Melbourne, 2008.

chiar la un nivel și mai scăzut, acela al propriei gospodării, refuzând să conceapă faptul evident potrivit căruia orice degradare a mediului, fie ea și pe un spațiu geografic restrâns, poate afecta regiuni geografice uriașe sau chiar întreaga planetă.

Știința și tehnologia modernă au schimbat fundamental percepția privind consecințele pe care le poate avea un accident ecologic, natural, tehnic sau de altă natură, pentru mediul înconjurător.

Încă din antichitate au existat probleme de mediu care au apărut drept urmare a unor cataclisme naturale. Lipsa de informare, progresul științific limitat și precaritatea comunicațiilor au făcut ca societățile antice să nu înțeleagă, la nivel global, anumite probleme cu care se confruntau. Așa s-a întâmplat, spre exemplu, în timpul erupțiilor vulcanice de la Santorini, din aria de activitate vulcanică a Enei sau a Vezuviului. Aceste cataclisme au fost resimțite cel mai puternic de către comunitățile atinse direct și imediat de efectele erupțiilor. Atât comunitățile din proximitatea catastrofelor naturale, cât și alte comunități, de la mai mare depărtare, care au resimțit efectele respectivelor fenomene naturale, le-au pus pe seama mâniei divine, considerând că sunt pedepsite, într-o formă sau alta, pentru fapte și acțiuni din istoria lor.

Astăzi, știința a dezvoltat o serie de tehnici și metode care au drept scop realizarea unei previziuni aproximative a unora dintre cataclismele naturale (cum sunt erupțiile vulcanice și fenomenele asociate lor) și, totodată au creat o serie de mecanisme de alertă timpurie care să genereze măsuri pentru limitarea efectelor acestui tip de dezastre, în primul rând prin salvarea de vieți omenești.

Trebuie să menționăm însă, că tehnicile de detecție și alertă pentru cataclisme cum ar fi cutremurele de pământ și a fenomenelor asociate cu acestea, cum sunt valurile Tsunami, nu au capacitatea de a crea timpul necesar pentru adoptarea unor măsuri eficiente de protecție și evitare a consecințelor imediate în ariile de proximitate a producerii lor.

Îngrijorător este faptul că dezvoltarea industrială a prezentului a creat o serie de noi surse de pericol pentru mediu, care se pot dezvolta prin asociere și pe cale de consecință cauzală în relație indisolubilă cu marile cataclisme naturale. Între aceste surse de pericol cele mai importante sunt fabricile care operează cu substanțe cu grad înalt de toxicitate, ori le produc, și centralele atomo-electrice. Datorită principiilor de funcționare, capacitățile de producere a energiei nucleare constituie un real pericol pentru arii imense, avându-se în vedere că în cazul producerii unui accident nuclear, norul radioactiv migrează de la locul de origine, fiind împins de vânt, și afectează biosfera pe termen lung. Poluarea în aceste situații este

complexă și afectează aerul, solul și apele, cenușile radioactive căzând pe sol odată cu precipitațiile.

Accidentele nucleare de la Cernobîl⁵ (1986) și Fukusima (2011)⁶, au readus în discuție pericolozitatea mortală a acestei modalități de a produce energia și au pus problema prevenției prin utilizarea extensivă a așa numitei energii verzi (energie geotermală, solară, eoliană, a valurilor, a apei).

Societatea contemporană are o filozofie consumistă, care nu ține cont de gospodărirea judicioasă a resurselor planetei și care tinde să apese pedala de accelerație a dezvoltării umane la maximum, fără ca acest lucru să fie necesar.

Un studiu criminologic asupra necesităților de dezvoltare reală *versus* „necesități de dezvoltare impuse de societatea de consum”, relevă următoarele:

- ▶ prin utilizarea îngrășămintelor în exces și a plantelor modificate genetic se obține mai multă hrană, care este distribuită, consumată și mai ales risipită irațional;
- ▶ modificările genetice suferite de plantele cultivate și de animalele domestice care le consumă, au consecințe directe și asupra codului genetic uman, dar și asupra codul genetic al plantelor și animalelor care se dezvoltă în sălbăticie;
- ▶ producția de îngrășăminte și stimulente de creștere utilizate în agricultură, creează cantități imense de substanțe toxice reziduale, care sunt îngropate sau deversate direct în natură, în aer, în apă și în sol;
- ▶ activitățile consumiste ale comunităților umane, bazate pe înlocuirea rapidă - și adeseori nejustificată - a unor aparate „ieșite din modă” sau depășite ca performanțe neesențiale (computere, telefoane, electrocasnice, etc.), crează anual milioane de tone de deșeuri cu durată foarte mare de descompunere și cu o toxicitate extrem de mare;
- ▶ producția mai mare de bunuri și circulația acestora cu viteză sporită, precum și utilizarea irațională a mijloacelor de transport de către consumatorii individuali, presupune un consum sporit de hidrocarburi, a căror ardere este una dintre consecințele directe a încălzirii globale;

⁵ Conform Agenției Internaționale pentru Energie Atomică și Organizația Mondială a Sănătății, au existat 56 de decese directe și aproximativ 9.000 de persoane dintre cele 6,6 milioane de persoanele cele mai expuse, cel mai probabil vor deceda ca urmare a unor diverse forme de cancer, iar 4.000 de copii au fost diagnosticați în anul 2002 cu cancer tiroidian. A se vedea în acest sens, Health Effects of the Chernobyl Accident and Special Health Care Programmes, Report of the U.N. Chernobyl Forum, Expert Group “Health”, World Health Organization, 2006.

⁶ Din reactorul japonez Daiichi situat în nordul capitalei Tokyo, au început să se scurgă radiații, după un cutremur cu magnitudinea de 8,9 urmat de un tsunami.

- ▶ comerțul, bazat pe publicitate excesivă, determină utilizarea a milioane de metri cubi de masă lemnoasă folosită pentru ambalaje din carton, mai scumpe decât produsul pe care îl conțin, conducând la tăierea irațională a pădurilor;
- ▶ tot în industria ambalajelor a avut loc o “revoluție” prin introducerea în circuitul economic a ambalajelor din plastic, produs care are o durată de degradare echivalentă cu sute de ani, sau chiar un million de ani⁷, poluând mediul cu munți de deșeuri toxice și consumând hidrocarburi în exces;
- ▶ intervenția „sportivă” a omului în natură, prin organizarea unor activități de vânătoare și pescuit, desfășurate irațional, modifică major ecosistemele contribuind direct la dispariția unor specii ca urmare directă a respectivelor acțiuni, și indirectă a altor specii, din al căror lanț trofic natural faceau parte speciile vâdate sau pescuite.

Acestea sunt doar câteva din acțiunile umane care reclamă o imediată și radicală evaluare criminologică pentru adoptarea unor măsuri viabile de prevenire. Evaluarea trebuie făcută ținându-se cont de mai multe aspecte, calitative și cantitative, care, coroborate, pot da o viziune globală a măsurilor, cu atât mai necesare cu cât economia are ea însăși pretenții accentuate de globalizare.

Necesitatea unei evaluări corecte a contextului tehnologic este un alt aspect de care trebuie să se țină seama în cel mai înalt grad. Dacă în trecutul nu prea îndepărtat al omenirii cataclismele naturale acționau prin ele însele și dădeau planetei posibilitatea să se regenereze în timp, pe aceeași cale, adică natural, astăzi avem de a face cu produse de sinteză chimică, inventate de om, pe care natura nu poate să le asimileze decât în mii sau milioane de ani, cu energie atomică, care nu poate fi stăpânită de om, dată fiind forța ei distructivă incontrollabilă, dar mai ales cu o viteză de multiplicare a tuturor acestor potențiale amenințări împotriva mediului, care sunt cerute de o societate de consum care nu percepe pericolul pe care așa numita dorință de dezvoltare îl accentuează cotidian. Trebuie, de asemenea, să se țină seama și de acumulările acestor amenințări potențiale, care, depășind echilibrul critic al naturii pot răsturna orice predicții referitoare la timpul pe care îl mai are omenirea la dispoziție pentru a se proteja de o iminentă catastrofă.

Într-o schemă simplă, se pot gândi următoarele tipuri de măsuri de prevenire a degradării rapide și ireversibile a mediului înconjurător, ca parte a unei strategii globale:

⁷ Paharele de plastic de unică folosință au această perioadă de degradare naturală. Pungile de plastic se degradează în 450 de ani, iar polistirenul, utilizat și el pentru ambalaje, niciodată.

1. Adoptarea unui pachet de măsuri pentru informarea publică asupra consecințelor acțiunilor agresive și a infracțiunilor privind mediul:

- ▶ informarea cetățenilor cu privire la consecințele grave pentru mediu ale unor acțiuni sau activități pe care ei, sau comunitatea din care fac parte, le desfășoară cotidian sau ocazional;
- ▶ justificarea unor acțiuni legislative sau a unor măsuri adoptate la nivel de autoritate centrală referitoare la interzicerea sau limitarea unor activități prin prisma atingerii interesului individual și general;
- ▶ explicarea coerentă a consecințelor pe termen scurt, mediu și lung a unor agresii sau infracțiuni privind mediul, în relație directă cu modul în care fiecare individ în parte și societatea în ansamblul său ar avea de suferit dacă respectivele agresii/infracțiuni s-ar produce;
- ▶ informarea cetățenilor cu privire la logica, scopul și beneficiile programelor de protecție a mediului, prin angajarea responsabilității mesajului de către personalități ale vieții științifice și academice.

2. Auto-reglarea sistemelor economice pentru a corespunde cerințelor de mediu:

- ▶ dezvoltarea și promulgarea unor politici specifice pentru protecția mediului la nivel de companie;
- ▶ elaborarea unor coduri de bună practică pentru activitățile industriale;
- ▶ auto-certificarea pentru a se demonstra că fiecare producător sau organizator de activități cu potențial poluant are capacitatea de a auto-proba capacitatea de a acționa în cazul în care are loc o violare a politicilor de mediu;
- ▶ inducerea ideii de comunitate de interese, potrivit căreia greșeala unuia îi poate afecta pe toți ceilalți.

3. Premiarea performanței în domeniul protecției mediului:

- ▶ promovarea prin publicitate gratuită a produselor obținute ecologic;
- ▶ sprijinirea prin programe de stat a cercetării privind procedeele ecologice de producție, economisirii de energie și materii prime;
- ▶ premiarea produselor ecologice sau prietenoase pentru mediu prin subsidii și prețuri preferențiale;
- ▶ acordarea de beneficii nepecuniare, constând în recunoașterea publică și premiarea celor care depun eforturi pentru protecția mediului.

Această strategie nu poate să stopeze, prin ea însăși, agresiunile și infracțiunile contra mediului. Acțiunile preventive legale, menite să lupte împotriva criminalității mediului, trebuie să implice tehnicii, tehnologii și expertiză de ultimă oră care se aplică celor mai diverse tipuri de infracțiuni privind mediul.

Prezentăm în continuare câteva din aceste tehnici împreună cu rezultatele pe care acestea le au în lupta împotriva acestui tip specific de infracționalitate:

- *Criminalistica mediului*

Implică analize complexe, fizico-chimice, efectuate în laboratoarele specializate în analizarea probelor criminalistice. În afară de analize fizico-chimice, criminalistica modernă utilizează pentru detectarea acțiunilor de criminalitate vizând mediul tot setul de probe și mijloace de evaluare a lor: analiza probelor fotografice și video, a probelor audio, cercetarea vehiculelor de transport a mărfurilor, a depozitelor și a locurilor de producție⁸. Având în vedere că radiațiile sunt greu de detectat, pentru identificarea lor se utilizează atât aparatura și metodologia științifică, cât și reflexivitatea comunităților față de riscurile potențiale de radiații⁹.

- *Supravegherea prin satelit*

Este o tehnică utilizată în special pentru depistarea tăierilor ilegale de pădure, sau pentru tăierea unor arbori protejați. Același sistem este utilizat și pentru a se monitoriza deversările ilegale de materiale reziduale. Supravegherea cu camere de luat vederi cu circuit închis, efectuată în locuri publice, pot da, combinate cu informațiile obținute prin supraveghere prin satelit, date concrete despre autorii unor agresiuni sau infracțiuni îndreptate împotriva mediului, putând genera acțiuni de prevenție. Supravegherea prin satelit este eficientă și pentru urmărirea pescuitului în diverse zone ale globului și adoptarea de măsuri preventive pentru a se împiedica epuizarea unor specii până la extincție¹⁰.

- *Testarea ADN*

Pornind de la descoperirea unor tipuri particulare de ADN, legate de locul de origine, aparținând unor specii de pești rari, se poate ajunge la identificarea locațiilor geografice din care provin, ceea ce poate conduce la identificarea locurilor de braconaj și la limitarea

⁸ A se vedea Murphy, B și Morrison, R, *Introduction to Environmental Forensics*, Amsterdam:Elsevier, 2007.

⁹ A se vedea Macnaghten, P. Și Urry, J., *Contested Natures*, London: Sage, 1998.

¹⁰ A se vedea Bartel, R., *When the Heavenly Gaze Criminalises:Satellite Surveillance, Land Clearance Regulation and the Human-Nature Relationship*, în *Current Issues in Criminal Justice*, 16(3), p.322-339, 2005.

dezastrului ecologic prin adoptarea de măsuri preventive de supraveghere, limitare sau interzicere a activităților economice și sportive de pescuit¹¹.

- *Taxonomia și protecția speciilor rare*

Cunoașterea și identificarea speciilor rare de viețuitoare și plante rare, sau pe cale de dispariție, este esențială pentru salvarea acestora. Taxonomia descrie știința și practica de clasificare și împărțire pe categorii a respectivelor specii. Testele ADN pot fi utilizate în această situație atât pentru verificarea rarității unei specii, cât și pentru interzicerea comercializării sau exportării acesteia. Cea mai bună metodă de prevenție care poate fi utilizată în aceste cazuri este limitarea publicării unor date despre speciile nou intrate în aceste categorii, chiar și în publicațiile științifice. Informațiile despre locația respectivelor specii pot fi exploatate de infractorii specializați în comerțul cu acestea, fără a ține seama de faptul că dezvoltarea lor departe de mediul de origine le periclitează existența. Prevenția în aceste cazuri constă și în determinarea criminologică a modului în care speciile și mediul lor vor fi afectate de mutarea forțată în alt mediu ambiant¹².

Așadar, conștientizarea criminalității mediului, a problemelor de degradare și distrugere au dezvoltat noi tehnici de analiză. Totodată, un studiu multidisciplinar asupra naturii, a capacității și modalității concrete de a se răspunde la agresiunea împotriva acesteia, poate conduce la reconceptualizarea relației dintre victimă și agresor, între natură și om.

Mediul înconjurător are întotdeauna nevoie de agenți constataitori care să vegheze la respectarea legislației în materie, de o permanentă observație și supraveghere, precum și de avocați din oficiu care să îi apere drepturile, drepturi indisolubil legate de drepturile omului.

Cum ar trebui privită, deci, protecția dură prin norma penală a mediului? Ca o luptă cu criminalitatea împotriva a ceva exterior ființei umane, sau ca o luptă cu o criminalitate care afectează inexorabil viața indivizilor și a comunităților condamându-i la o lentă dar implacabilă dispariție? Cât de imperios necesară este o asemenea luptă și care sunt măsurile ce se impun pentru stoparea fenomenului criminalității împotriva mediului?

Răspunsul este unul singur, rezultând firesc din însăși consecințele și pericolozitatea socială a respectivului tip de infracțiune: criminalitatea împotriva naturii trebuie tratată la fel ca aceea îndreptată împotriva societății și indivizilor, consecințele acesteia fiind devastatoare,

¹¹ A se vedea Roffey, P., Provan, P., Duffy, M., Wang, A., Blanchard, C și Angel., L, *Pyhlogenetic DNA Profiling – A Tool for the Investigation of Poaching*, Crime in Australia: International Connections, Melbourne, Canberra: Australian Institute of Criminology, 2004.

¹² A se vedea Guterman, L., *Poachers Prey on Research Publications*, The Australian, p.27, 2006.

imprevizibile și de o nocivitate care poate afecta pe termen mediu și lung însăși existența speciei umane.

În aceste condiții, nu este deloc în afara principiilor unanim acceptate referitoare la drepturile omului, să se considere că orice crimă împotriva mediului este similară cu o crimă împotriva umanității. Din păcate această percepție nu este unanim acceptată, lacuna fiind generată de ignorarea consecințelor pe care criminalitatea împotriva mediului le are asupra ființei umane și a existenței sale indisolubil legată și condiționată de calitatea mediului în care trăiește.

III. Traficul de persoane

Traficul de persoane poate fi caracterizat drept o formă modernă de sclavie și violare a drepturilor omului, o atingere adusă demnității și integrității ființei umane.

În acest secol respectivul fenomen infracțional a cunoscut o creștere fără precedent, constituind o amenințare tot mai mare la adresa comunităților umane.

Această realitate alarmantă a determinat organismele internaționale să caute soluții viabile de contracarare a traficului de persoane.

România, ca subiect de drept internațional, a semnat toate documentele internaționale relevante în domeniul traficului de persoane¹³, adoptând totodată un act normativ cu caracter special pentru prevenirea și combaterea acestuia.

În conformitate cu prevederile art.13 din Legea nr. 678 din 21.11.2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane¹⁴ și având în vedere Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, semnată în Varșovia la data de 16 mai 2005, constituie infracțiune de trafic de minori *recrutarea, transportarea, transferarea*,

¹³ [Convenția](#) Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000, ratificată prin Legea [nr. 565/2002](#); Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate și cele două protocoale ale sale ([Protocolul](#) privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate; [Protocolul](#) împotriva traficului ilegal de migranți pe calea terestră, a aerului și pe mare, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate), adoptate la New York la 15 noiembrie 2000, semnat de România data de 14 decembrie 2000, la Palermo ; [Convenția](#) Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, încheiată între statele membre ale Consiliului Europei la Varșovia la 16 mai 2005 și ratificată prin Legea [nr. 300/2006](#).

¹⁴ Actul a fost modificat prin: Ordonanța de Urgență nr.143/2003, Legea nr.39/2003; Ordonanța de Urgență nr.79/2005 și Legea nr.287/2005.

*găzduirea sau primirea unui minor, în scopul exploatării acestuia*¹⁵. Art.12 alin.1 din aceeași lege, referindu-se la victimele care au atins majoratul, condiționează existența infracțiunii de trafic de persoane de o activitate prealabilă de *recrutare, transportare, transferare, cazare sau primire a unei persoane, prin amenințare, violență sau prin alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înșelăciune, prin abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea acelei persoane de a se apăra sau de a-și exprima voința, ori prin oferirea, darea, acceptarea sau primirea de bani ori de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra altei persoane, în scopul exploatării acestei persoane.*

În art.2 pct.2 din aceeași lege se explică înțelesul expresiei „exploatarea unei persoane” ca fiind: *desfășurarea unei munci forțate ori cu încălcarea normelor legale; ținerea în sclavie sau alte procedee asemănătoare de lipsire de libertate ori de aservire; obligarea la practicarea prostituției sau a altor activități de natură sexuală; prelevarea de organe; orice alte asemenea activități prin care se încalcă drepturile și libertățile fundamentale ale omului.*

Traficul de persoane este desfășurat atât de persoane care acționează singure, cât și de grupuri organizate în acest scop. Conform *Protocolului privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor*, art.4, documentul se aplică, exceptând dispozițiile legale contrare ale statelor, atunci când traficul de persoane este de natură transnațională și dacă este implicat un grup infracțional. Infracțiunea este de natură transnațională, dacă – după cum este prevăzut în art.3 al.2 din Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate – este săvârșită în mai mult de un stat; este săvârșită într-un stat, dar o parte substanțială a pregătirii, planificării, conducerii sale sau a controlului său are loc într-un alt stat; este săvârșită într-un stat, dar implică un grup infracțional organizat care desfășoară activități infracționale în mai mult de un stat; sau este săvârșită într-un stat, dar are efecte substanțiale într-un alt stat.

Traficul de persoane reprezintă una dintre modalitățile principale de manifestare a criminalității organizate, astfel că analiza metodologiei de investigare a acestui gen de infracțiuni nu poate fi făcută decât în cadrul metodologic general al investigației penale în domeniul criminalității organizate.

¹⁵ În jurisprudență se face referire la victima minoră a traficului ca fiind persoana cuprinsă între 15 și 18 ani (Decizia nr.593 din 30/01/2004, Secția Penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție). Conform art.4 lit.d din Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, termenul de copil desemnează orice persoană cu vârsta mai mică de 18 ani.

Infracțiunea de trafic de persoane este o infracțiune complexă, care absoarbe în conținutul ei elementele constitutive ale mai multor infracțiuni și anume proxenetismul în variantele prevăzute în art.329 al.2 și 3 C.pen., precum și infracțiunile de lovire și amenințare.

Traficului de persoane este operațiunea care presupune exercitarea constrângerii victimei, în cele mai diverse forme, realizată în scopul exploatării respectivei persoane.

În cazul infracțiunii de proxenetism, traficul de persoane nu se face în scopul obligării la practicarea prostituției, persoana traficată practicând de bunăvoie prostituția, iar proxenetismul sub forma constrângerii la prostituție nu presupune recrutarea sau traficul de persoane în acest scop, fiind reglementat ca o variantă alternativă în conținutul constitutiv al infracțiunii de proxenetism prevăzută de art.329 alin.2 C.pen¹⁶.

Spre deosebire de traficul de persoane, traficul de migranți presupune un act de voință al acestora, și acceptare a acțiunilor de racolare, îndrumare sau călăuzire a lor, în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat, faptă incriminată prin art.71 din O.U.G. nr.105/2001 aprobată prin Legea nr.243/2002.

Este posibil ca actul de voință manifestat inițial de un migrant ilegal, consimțământul acestuia, să sufere o mutație, odată cu impunerea voinței călăuzelor sau ale transportatorilor, care îi transformă astfel pe migranții ilegali în persoane traficate, conform prevederilor Legii nr.678/2001.

Transformarea unei operațiuni de migrație ilegală în operațiune de trafic de persoane are loc în momentul în care scopul „contractul inițial” dintre migranții ilegali și traficanți este modificat prin transformarea migranților în persoane dependente, supuse muncii forțate.

Ca răspuns la problematica traficului de persoane, majoritatea statelor lumii se protejează de fenomenul migrației ilegale prin adoptarea unui ansamblu de măsuri legislative¹⁷ care au menirea să:

- Împiedice intrarea pe teritoriul lor a persoanelor fără documente de călătorie sau de identitate;
- Să protejeze propria piață a forței de muncă ;
- Să limiteze fenomenele infracționale și antisociale;
- Să evite asumarea unor răspunderi pe care statul le-ar avea față de persoane migrate ilegal, care ar putea pretinde identificarea lor ca victime ale traficului ilicit de persoane.

¹⁶ A se vedea Decizia nr.5999 din 15/11/2004, Secția Penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

¹⁷ A se vedea Human traffic, human rights: redefining victim protection, Raport elaborat de Anti-Slavery International, Ed. The Printed Word, Horsham, U.K., 2002., p.7.

Urmare a neîndeplinirii condițiilor legale de intrare pe teritoriul unui stat, sau a depistării persoanelor încălcând legile statului respectiv, victimele traficului, cetățeni români, se află în situația expulzării sau returnării de pe teritoriul acelor state, aceștia fiind considerați a fi migranți ilegali. Așadar, este lipsit de relevanță dacă faptele pentru care aceștia se fac vinovați ar fi putut fi rezultatul experienței de trafic de persoane la care au fost supuși. Respectivul persoane au posibilitatea de a fi identificate ca victime abia după trecerea frontierei de stat a României.

Convenția Consiliului Europei din 2005 prevede o dispoziție de nesancționare la art.26, și anume posibilitatea de a nu impune sancțiuni victimelor pentru că acestea au luat parte la activitățile ilegale atunci când au fost constrânse. Deși activitățile ilegale pot fi dintre cele mai diverse, legea specială română prevede la art. 20 o dispoziție specială de nepedepsire *numai* cu privire la săvârșirea, ca urmare a exploatării sale, a infracțiunilor de prostituție sau de cerșetorie.

În condițiile în care statul de pe teritoriul căruia victima este expulzată nu impune nici o procedură concretă de identificare ca atare a acestor persoane, iar la intrarea în țară autoritățile nu depun în mod necesar toate diligențele în sensul desfășurării unei activități ce ar putea conduce la identificarea persoanelor traficate, ne punem o justă întrebare: care ar putea fi modalitatea ideală de prevenire și totodată respectare a drepturilor tuturor acelor persoane supuse unor experiențe atât de dramatice cum sunt cele ale traficului de ființe umane?

Investigația penală trebuie să clarifice o serie de probleme legate de situația de fapt, din care decurge existența sau inexistența elementelor constitutive ale infracțiunii, cum sunt:

- Stabilirea naturii infracțiunii în legătură cu care se efectuează cercetările, respectiv obiectul juridic al acesteia;
- Stabilirea locului și timpului săvârșirii infracțiunii;
- Identificarea mijloacelor și a modului de operare folosite de autori la săvârșirea infracțiunii;
- Identificarea persoanei vătămate și stabilirea urmărilor infracțiunii;
- Identificarea participanților la săvârșirea infracțiunii;
- Stabilirea condițiilor concrete și a factorilor care au favorizat săvârșirea infracțiunii(lor).

Un prim pas în recunoașterea persoanei traficate ca victimă a infracțiunii și beneficiar, totodată, în această calitate, a drepturilor la protecție și asistență, îl reprezintă identificarea ei ca atare.

Aplicarea tuturor celorlalte măsuri, enumerate mai sus, depind de acest prim pas. Până nu de mult, identificarea victimelor traficului de persoane se realiza de către diferite instituții și organizații. Începând din anul 2008, a fost adoptat un mecanism național care să conducă la îmbunătățirea capacității de identificare a victimelor traficului de persoane și de asigurare a protecției și asistenței acestora. Acest ansamblu de norme se constituie ca răspuns unitar, coordonat de către toate instituțiile implicate în lupta antitrafic¹⁸.

Scopul identificării este acela de a constata dacă o persoană care desfășoară o activitate infracțională, presupusă forțată, este sau nu victima traficului de persoane.

Identificarea victimelor traficului de persoane, trebuie să țină cont de două aspecte majore: perspectiva legală și perspectiva victimologică.

Procesul identificării din punctul de vedere al organelor judiciare se desfășoară în contextul activităților de urmărire penală.

Documentele internaționale relevante în domeniul traficului de persoane, ca și legea națională specială, conțin reglementări privind drepturile victimelor, precum și măsuri pentru protecția și promovarea drepturilor persoanelor care sunt identificate a fi victime ale traficului¹⁹, după cum urmează:

- Identificarea victimelor;
- Ocrotirea vieții private și a identității victimei;
- Dreptul victimei la recuperare fizică, psihologică și socială;
- Protecție și asistență juridică și socială specifică;
- Accesul la informații cu privire la procedurile judiciare și administrative aplicabile;
- Perioadă de recuperare și reflecție;
- Permis de ședere temporară;
- Compensații;

¹⁸ A se vedea Mike Dottridge în colab. Cu Experts Group on Trafficking in Human Beings, *Measuring Responses to Trafficking in Human Beings in the European Union: an Assessment Manual*, European Commission, 2007, p.44-58.

¹⁹ Conform art.2 lit.b din Protocolul privind traficul de persoane, precum și art.1 al.1 lit.b din Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane, *trebuie asigurată protecția și ajutorarea victimelor unui astfel de trafic respectând pe deplin drepturile lor fundamentale*. A se vedea și Global Alliance Against Traffic in Women, Foundation Against Trafficking in Woman și Global Rights, în *Human Rights Standards for the Treatment of Trafficked Persons*, 1999.

- Repatrierea și returnarea victimelor;
- Respectarea principiului egalității între femei și bărbați.

În aceste circumstanțe este deosebit de important ca investigarea cazurilor raportate ca fiind *de trafic* să se facă cu maximum de atenție și precauție, apreciindu-se corect elementele constitutive ale infracțiunii pentru evitarea unei încadrări juridice eronate și în consecință transformarea victimei traficului de persoane în subiect activ al infracțiunii de prostituție sau cerșetorie.

În scopul desfășurării activității de combatere a fenomenului traficului de persoane, statele trebuie să adopte și să dezvolte cadrul juridic, administrativ și social necesar protecției victimelor acestei infracțiuni.

Activitatea de investigare presupune personal calificat în lupta împotriva traficului de ființe umane, precum și în identificarea și sprijinirea victimelor.

Dacă, din motive temeinice, se consideră că o persoană este victimă a traficului de persoane, autoritatea competentă ia măsurile necesare pentru declanșarea procedurii de identificare a acesteia în calitate de victimă, urmată de acordarea asistenței pentru reabilitarea lor fizică, psihologică și socială.

Victimele pot fi cazate, la cerere, în centre de asistență și protecție pentru o perioadă de până la 10 zile, sau, la solicitare organelor judiciare, cel mult până la 3 luni, ori pe perioada procesului penal.

În cadrul centrelor se oferă cazare, igienă personală, hrană, asistență psihologică și medicală. Totodată, victimele sunt informate cu privire la procedurile judiciare și administrative aplicabile, având dreptul să primească asistență juridică obligatorie, în toate fazele procesului penal, astfel încât să își poată exercita drepturile în cadrul procedurilor penale.

Rolul victimei în investigarea faptelor este unul esențial, având în vedere că este persoana care deține cele mai importante date pe baza cărora traficanții pot fi trași la răspundere penală. Această realitate este cunoscută însă și traficanților, motiv pentru care apelează la cele mai diverse metode prin care împiedică victima să se adreseze organelor de justiție penală.

Pentru demersul procedural este important ca victima traficului să nu fie revictimizată prin aplicarea de către autorități a unui tratament de intimidare ori de inducere a stării de insecuritate.

Victimele traficului de persoane care nu doresc să depună mărturie în calitate de părți vătămate sau ca părți civile, au posibilitatea de a contribui la aflarea adevărului, precum și la prevenirea producerii unor infracțiuni, fără a avea calitatea procesuală în cauză.

Calitatea de martor cu identitate protejată conferă dreptul la consiliere în momentul ascultării, asigurându-se totodată viața, integritatea corporală și libertatea. Copilul victimă are drepturi speciale, precum și vulnerabilități care trebuie să fie avute în vedere pe parcursul desfășurării acțiunii penale. Astfel, este necesară aplicarea unor măsuri de protecție specială care să evite traume suplimentare pe parcursul desfășurării procedurilor de audiere. În acest sens, unele state au elaborat proceduri de audiere a martorului copil prin tehnici audio-vizuale, de tipul videoconferinței.²⁰ Audiarea însă - chiar și în calitate de martor - presupune re trăirea de către audiat a unor evenimente traumatizante, fapt ce necesită asistență specializată.

Cetățenilor străini, victime ale traficului, statul român le asigură o perioadă de recuperare și reflecție de până la 90 de zile, timp necesar pentru: refacere; ieșirea de sub influența făptuitorilor; luarea unei decizii cu privire la cooperarea cu autoritățile competente. Victimelor care nu posedă nici un document de identitate, indiferent din ce cauză, le este facilitată eliberarea unui nou pașaport. În cazul în care autoritățile competente consideră necesar, victimelor li se poate acorda, la cerere, un permis de ședere temporară.

Așa cum arătam mai sus, există o distincție între persoanele care se află de la bun început în situația de a fi forțate să muncească sau se află în situația de sclavie și acele persoane care ajung în aceste situații pornind de la actul lor propriu de voință, inițial, de a migra ilegal, sau de a practica prostituția. Fapta autorului de a constânge victima prin orice formă să practice prostituția în folosul său constituie infracțiune, fiind lipsită de relevanță împrejurarea că victima a practicat anterior prostituția de bună voie, iar constrângerea s-a exercitat ulterior și pentru o perioadă scurtă de timp²¹.

În *Report of the Experts Group on Trafficking in Human Beings* de la Bruxelles, din 22 decembrie 2004, experții Comisiei Europene, atrag atenția asupra acelor persoane care *ab initio* se află în situația de persoane traficate și care sunt „*inocente*”, celelalte persoane fiind „*vinovate*”. Respectiva relație între inocență și vinovăție se observă cel mai bine în cazurile

²⁰ A se vedea United States, *Child victims' and child witnesses' rights*, USC 3509

²¹ A se vedea Decizia nr.536 din 27/01/2006, Secția Penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

traficului prostituției forțate și a altor forme de exploatare socială și este relevantă pentru toți migranții traficați.

Victimele *inocente sau reale* sunt acelea care pot proba că au fost forțate să practice prostituția. *Vinovate* sunt acele persoane care au practicat și înainte prostituția și care au știut că vor face acest lucru și ulterior migrației, sau care de bună voie au dorit să facă acest lucru, fără a fi constrânse.

În această interpretare elementul constrângerii este fals înțeles, dacă se referă numai la modul în care o femeie a devenit prostituată (ca rezultat al constrângerii sau ca urmare a unei decizii proprii), și nu ca urmare a unor condiții de constrângere sau sclavie al cărei subiect a fost ulterior.

Efectul acestei distincții între condiții și statutul victimei, conduc adeseori nu la trimiterea în judecată a celui ce comite acte de constrângere, ci la necesitatea ca victima să își probeze nevinovăția (inocența), atenția investigatorilor fiind concentrată nu asupra traficantului ci a moralității victimei.

O astfel de interpretare constituie o serioasă opreliște pentru femeile care au fost traficate în cadrul industriei de sex, să se adreseze organelor de justiție penală și să depună mărturie. Moralitatea lor va fi pusă la îndoială încă de prima dată, iar mărturia lor nu va avea relevanța necesară pentru condamnarea traficantului.

O altă consecință a faptului că respectivele femei au practicat prostituția, inițial prin propria voință, va fi aceea că suferințele îndurate ca urmare a unor abuzuri vor fi considerate drept consecințe firești care își au originea în vinovăția lor în a-și fi ales această ocupație.

O astfel de distincție, făcută superficial, este în contradicție cu Protocolul ONU privind prevenirea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, adițional la Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, și de asemenea împiedică combaterea eficientă a muncii forțate și a prostituției în industria sexului.

Analiza precedentă ridică semne de întrebare privind scopul Protocolului mai sus enunțat. În contextul traficului nu este imperios necesară sancționarea acțiunilor de recrutare, transport, cazare, primire sau transport a unei persoane, atâta timp cât acestea se pot regăsi în latura obiectivă a infracțiunilor privind încălcarea condițiilor de migrație, ceea ce le face mai degrabă infracțiuni contra statului decât infracțiuni contra persoanei.

Deasemenea, actele de violență, amenințare, de constrângere prin răpire, fraudă sau înșelăciune, nu constituie prin ele însele fapte incriminatoare în contextul traficului. Multe din

aceste mijloace fac obiectul unor infracțiuni distincte, cum ar fi de exemplu: vătămarea corporală, amenințarea, înșelăciunea, lipsirea de libertate în mod ilegal.

Munca forțată și sclavia (scopul faptei) sunt, deci, elementele care, coroborate cu diferitele forme de constrângere (mijloacele prin care se săvârșește fapta), produc prin asociere elementele constitutive ale infracțiunii de trafic de persoană.

De foarte multe ori, atenția se concentrează asupra formelor de exploatare sexuală, indiferent care ar fi acestea, considerându-se că exploatarea sexuală este acoperitoare pentru definirea infracțiunii de trafic de persoane.

Recent, în plan internațional atenția s-a polarizat asupra tuturor acelor forme de muncă forțată sau de servicii forțate, sclavie ca practică, sau aservire, cazuri care cad toate, fără excepție, sub incidența traficului ilicit. Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, ca și alte instrumente legale internaționale, incriminează traficul de persoane pentru exploatarea, folosirea sau prelevarea de organe.

Elementele de constrângere, sau folosirea forței, trebuie văzute în contextul actelor care permit munca și serviciile forțate, inclusiv serviciile sexuale forțate, sclavia și practicile de sclavie, sau aservire.

În consecință, pentru adoptarea unor măsuri efective de combatere a traficului, investigarea ar trebui să se concentreze asupra muncii forțate și serviciilor incluzând serviciile sexuale forțate, sclavia și practicile de sclavie cu origine în trafic, fără să se țină cont de cum au ajuns victimele în aceste condiții.

Toate statele ar trebui să incrimineze orice formă de exploatare a ființelor umane în cadrul muncii forțate, sclaviei sau condițiilor de sclavie, ținând cont de tratatele principale privind drepturile omului, care interzic munca forțată, sclavia, aservirea, s.a.

United Nations Working Group on Contemporary Forms of Slavery a elaborat o listă a încălcărilor drepturilor omului care sunt considerate a fi forme moderne de sclavie. Între aceste încălcări menționăm: exploatare copiilor prin prostituție, pornografia, munca forțată, adopția ilegală, traficul de organe umane, violențe împotriva femeilor, căsătoria forțată, exploatarea muncitorilor migranți, etc.

O altă obligație a statelor este aceea de a lua toate măsurile necesare pentru repatrierea victimelor, angrenând în această operațiune instituțiile naționale sau internaționale și organizațiile neguvernamentale implicate în activitățile de protecție a victimelor traficului. Conform prevederilor Convenției Consiliului Europei, statele vor depune eforturi în favorizarea

reintegrării victimelor în societatea statului de întoarcere, inclusiv integrarea în sistemul educațional și pe piața muncii.

În fapt, femeile care au scăpat de traficanți, ori au fost returnate de către autoritățile competente în țara de origine, se întorc la acea stare de vulnerabilitate care le-a expus inițial traficului. Acestea trăiesc sub teroarea traficanților care amenință să se răzbune pe victimă sau pe familia acesteia, ori sunt respinse de membrii familiei care le acuză a avea o reputație pătată. Așadar, victimele se întorc acasă purtând marca unei traume și prea puțini bani care să le permită reintegrarea socială fără probleme. Poate aceasta este și cauza pentru care multe dintre aceste persoane redevin victime ale traficului.

Se estimează că aproximativ 100.000 până la 500.000 de persoane sunt traficate anual în Europa și numărul lor este în creștere, în ciuda preocupărilor organizațiilor mondiale, a analizelor organismelor regionale, a protestelor organizațiilor care apără libertățile și drepturile omului și, nu în cele din urmă, a promisiunilor agențiilor guvernamentale și a autorităților competente ale statului că vor limita și chiar eradica acest fenomen. Majoritatea persoanelor traficate în și înafara Europei, sunt femei și fete, traficate în scopul exploatării sexuale. Câte dintre acestea au fost identificate, protejate, returnate și integrate în societățile din care provin, putem afla din studiile efectuate asupra fenomenului traficului ilicit de persoane de către organizații internaționale²². Câte dintre victime nu au fost identificate, protejate, returnate și integrate în societățile din care provin, câte victime au fost condamnate pentru a fi comis o faptă penală sub imperiul terorii, câte persoane sunt exploatate chiar în momentul analizei mai mult sau mai puțin superficiale a acestui studiu, nu se cunoaște cu exactitate. Există doar estimări, evaluări, presupuneri și statistici incomplete despre o problemă care în secolul XXI tinde să capete caracterul unui fenomen anacronic dar departe de a fi ținut sub control sau - așa cum ar fi normal într-o societate cu mijloacele tehnice ale cele de azi – eradicat.

IV. Pornografia copiilor pe Internet

I. Introducere

Victimizarea copiilor se menține la cote ridicate în ciuda cercetărilor și analizelor ce se desfășoară în întreaga lume pentru a se identifica și preveni cauzele ce determină abuzul, neglijența și relele tratamente aplicate minorilor.

²² A se vedea, United Nations Office on Drugs and Crime, Global Report On Trafficking in Persons, februarie 2009.

Autoritățile naționale sunt preocupate să asigure protecția juridică a valorilor apărute prin lege și în spațiul cibernetic, fără a impune însă o cenzură a informațiilor puse la dispoziție pe această cale, pentru a asigura respectarea drepturilor și libertăților. Anumite comunicări prin internet ar trebui declarate ilegale, în special cele în legătură cu terorismul, rasismul, crima organizată și pornografia. În aceste cazuri, libertatea de expresie ar trebui “amputată”, fără teama că se vor încălca drepturi și libertăți fundamentale. Astfel de site-uri se află în întreaga lume sub monitorizare și control, multe dintre ele fiind neautorizate.

Prezentarea pe internet a pornografiei infantile constituie un pericol cu atât mai mare, cu cât numărul participanților la traficul internet este imens, acoperind întreaga planetă. Spre deosebire de materiale scrise, sau filme pe suport electronic, care au o arie și o viteză de răspândire restrânsă, postările pe internet au o viteză de răspândire incomensurabilă și instantanee.

Pornografia infantilă trebuie văzută și instrumentată în contextul acțiunilor de abuz al copiilor, inclusiv cel al crimei organizate, care include prostituția și traficul de persoane.

În contextul dezvoltării mijloacelor de comunicație și a sistemelor informatice, se impune o reanalizare a paradigmei constituționale a libertății de exprimare. Apariția și dezvoltarea unei societăți virtuale, cibernetice, trebuie să impună respectarea acelorași valori și norme ca cele unanim acceptate pentru societatea reală. Aceasta cu atât mai mult cu cât spațiul virtual influențează din ce în ce mai mult lumea reală.

Creșterea rapidă a activităților de pornografie infantilă în spațiul cibernetic, a condus la adoptarea unor importante reglementări juridice la nivel internațional, și mai apoi la completarea legislațiilor naționale.

Concluzia este aceea că valorile și drepturile fundamentale promovate și protejate în lumea materială, reală, trebuie să fie impuse și în lumea virtuală, fără discriminare. Valorile statului de drept nu pot fi protejate aleatoriu, ele fiind aceleași, indiferent de spațiul, real sau virtual, în care se desfășoară. Internetul nu este o societate paralelă perfectă, ci creează - prin facilitățile sale de comunicare și de răspândire a informației - pericole pe care lumea reală nu le-a cunoscut până acum.

Majoritatea statelor europene au fost de acord că orice reprezentare a unui minor sub vârsta de 18 ani, implicată într-o activitate sexuală explicită, ar trebui să fie considerată pornografie a copilului.

Elemente de legislație Europeană și românească

➡ Convenția Consiliului Europei încheiată în Budapesta la data de 23 noiembrie 2001, privind criminalitatea informatică, precizează în art. 9 - Infracțiuni referitoare la pornografia infantilă :

1. Fiecare parte va adopta măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a incrimina ca infracțiune, potrivit dreptului său intern, următoarele comportamente, atunci când acestea sunt comise în mod intenționat și fără drept:

a) producerea de materiale pornografice având ca subiect copii, în vederea difuzării acestora prin intermediul unui sistem informatic;

b) oferirea sau punerea la dispoziție de materiale pornografice având ca subiect copii, prin intermediul unui sistem informatic;

c) difuzarea sau transmiterea de materiale pornografice având ca subiect copii, prin intermediul unui sistem informatic;

d) fapta de a-și procura sau de a procura pentru alte persoane materiale pornografice având ca subiect copii, prin intermediul unui sistem informatic;

e) posesia de materiale pornografice având ca subiect copii, într-un sistem informatic sau într-un mijloc de stocare de date informatice.

2. În sensul paragrafului 1 sus-menționat, termenul materiale pornografice având ca subiect copii desemnează orice material pornografic care reprezintă într-un mod vizual:

a) un minor care se dedă unui comportament sexual explicit;

b) o persoană majoră, prezentată ca o persoană minoră, care se dedă unui comportament sexual explicit;

c) imagini realiste reprezentând un minor care se dedă unui comportament sexual explicit.

3. În sensul paragrafului 2 sus-menționat, termenul minor desemnează orice persoană în vârstă de mai puțin de 18 ani. Totuși o parte poate solicita o limită de vârstă inferioară, care trebuie să fie de cel puțin 16 ani.

➡ Convenția Organizația Națiunilor Unite încheiată la data de 20 noiembrie 1989, cu privire la drepturile copilului, precizează în art. 34:

Statele părți se angajează să protejeze copilul contra oricărei forme de exploatare sexuală și de violență sexuală. În acest scop statele vor lua, în special, toate măsurile corespunzătoare pe plan național, bilateral și multilateral, pentru a împiedica:

a) incitarea sau constrângerea copiilor să se dedea la activități sexuale ilegale;

b) exploatarea copiilor în scopul prostituției sau al altor practici sexuale ilegale;

c) exploatarea copiilor în scopul producției de spectacole sau de materiale cu caracter pornografic.

Pentru a înțelege dimensiunea acestui fenomen asupra căruia s-au concentrat cercetările de combatere și prevenire începând cu secolul al XX-lea - fără rezultate spectaculoase din păcate - este necesar să enumerăm infracțiunile prevăzute de Codul Penal român, în care minorul este subiect pasiv: pruncuciderea, provocarea ilegală a avortului, lipsirea de libertate în mod ilegal (agravată în cazul în care victima este minoră), violul, actul sexual cu un minor, seducția, perversiunea sexuală, corupția sexuală, abandonul de familie, rele tratamente aplicate minorului, nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului, punerea în primejdie a unei persoane în neputință de a se îngriji, proxenetismul, etc.

Dintre acestea în art. 202 privind corupția sexuală, din Codul Penal, sunt pedepsite cu *închisoare de la 6 luni la 5 ani, actele cu caracter obscen săvârșite asupra unui minor sau în prezența unui minor. Când aceste acte se săvârșesc în cadrul familiei, pedeapsa este închisoarea de la unu la 7 ani. Dacă faptele au fost săvârșite în scopul producerii de materiale pornografice, maximul special al pedepsei se majorează cu 2 ani. Ademenirea unei persoane în vederea săvârșirii de acte sexuale cu un minor de sex diferit sau de același sex se pedepsește cu închisoare de la unu la 5 ani. Tentativa se pedepsește.*

➡ Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, reglementează infracțiunea de pornografie infantilă în art. 18. Astfel, conform al. (1) *Fapta de a expune, a vinde sau de a răspândi, a închiria, a distribui, a confecționa ori de a produce în alt mod, a transmite, a oferi sau a pune la dispoziție ori de a deține în vederea răspândirii de obiecte, filme, fotografii, diapozitive, embleme sau alte suporturi vizuale, care reprezintă poziții ori acte sexuale cu caracter pornografic, ce prezintă sau implică minori care nu au împlinit vârsta de 18 ani, constituie infracțiunea de pornografie infantilă și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani. (2) Cu aceeași pedeapsă se sancționează și importul ori predarea de obiecte dintre cele prevăzute la alin. (1) unui agent de transport sau de distribuire, în vederea comercializării ori distribuirii lor.*

➡ Legea nr. 196/2003 privind prevenirea și combaterea pornografiei, prevede: *Art. 7. - (1) Persoanele care realizează site-uri cu caracter pornografic sunt obligate să le paroleze, iar accesul la acestea va fi permis numai după ce s-a plătit o taxă pe minut de utilizare, stabilită de realizatorul site-ului și declarată la organele fiscale.*

(2) *Persoanele care realizează sau administrează site-uri trebuie să evidențieze clar numărul accesărilor site-ului respectiv, pentru a putea fi supus obligațiilor fiscale prevăzute de lege.*

(3) *Se interzic realizarea și administrarea site-urilor având caracter pedofil, zoofil sau necrofil.*

Art. 9. - Racolarea, obligarea, determinarea sau folosirea minorilor ori a persoanelor cu deficiențe psihofizice în acte cu caracter obscen se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani și interzicerea unor drepturi.

Art. 11. - (1) Distribuirea materialelor cu caracter obscen, care prezintă imagini cu minori având un comportament explicit sexual, se pedepsește cu închisoare de la 1 la 5 ani.

(2) Cu aceeași pedeapsă se pedepsește și deținerea de materiale prevăzute la alin. (1), în vederea răspândirii lor.

➡ *Legea nr. 161/2003, privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, prevede în Titlul III privind prevenirea și combaterea criminalității informatice, în art. 35: i) prin materiale pornografice cu minori se înțelege orice material care prezintă un minor având un comportament sexual explicit sau o persoană majoră care este prezentată ca un minor având un comportament sexual explicit ori imagini care, deși nu prezintă o persoană reală, simulează, în mod credibil, un minor având un comportament sexual explicit.*

Secțiunea privind pornografia infantilă prin sisteme informatice, cuprinde art. 51. în care se reglementează: (1) Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 la 12 ani și interzicerea unor drepturi producerea în vederea răspândirii, oferirea sau punerea la dispoziție, răspândirea sau transmiterea, procurarea pentru sine sau pentru altul de materiale pornografice cu minori prin sisteme informatice ori deținerea, fără drept, de materiale pornografice cu minori într-un sistem informatic sau un mijloc de stocare a datelor informatice.

(2) Tentativa se pedepsește.

II. Etiologia fenomenului pornografiei infantile pe internet.

1. Cauze. Condiții

După căderea regimului comunist, în urma revoluției din 1989, a existat o perioadă de dezorientare și dezorganizare socială datorată decăderii din drepturi a majorității valorilor

promovate de societatea socialistă, considerată drept o societate dictatorială care îngreună libertățile fundamentale. Măsurile de reformă legislativă ale perioadei de tranziție au fost dublate de adoptarea unor politici sociale ineficiente. Un efect al tranziției prelungite l-a constituit, de asemenea, scăderea calității vieții, apariția șomajului pe fondul închiderii întreprinderilor energofage, neproductive și a schimbării regimului de proprietate.

Într-un sistem capitalist incipient, imatur, autoritățile s-au dovedit incapabile să ofere programe de protecție a minorilor, de combatere a traficului de persoane, de asigurare a unui sistem viabil de asistență și protecție socială și, nu în ultimul rând, a unor programe educaționale relevante.

Deschiderea granițelor statului român, a condus la dezvoltarea migrației internaționale în ambele sensuri: cetățeni români, dornici de a se afirma economic și social în străinătate, au părăsit teritoriul României; cetățeni ai altor state au venit în România pentru a exploata o piață virgină în ceea ce privește desfășurarea unor activități ilicite.

Până în anul 1989, desfășurarea unor activități de pedofilie nu era posibilă în România, stat în care regimul comunist de mână forte deținea un control absolut, promovând valori morale care interziceau astfel de activități. După revoluție, deschiderea granițelor și proclamarea libertății de a face orice, în numele unei democrații rău înțelese, a permis pătrunderea în România a vânătorilor de inocenți.

Acest fenomen a găsit în România un teren propice desfășurării unor activități de pedofilie, norma juridică fiind incompletă, fără prevederi explicite privind sancționarea acestor fapte.

Computerul și internetul au fost introduse în instituțiile din România în ultimul deceniu al secolului al XX-lea, iar la nivel de masă începând din a doua parte a primului deceniu al secolului al XXI-lea. Acest fapt a împiedicat proliferarea pornografiei infantile în România prin intermediul spațiului cibernetic. Este evident însă că, în prezent, infractorii din acest domeniu încearcă să recupereze timpul pierdut.

2. Factorii favorizanți ai proliferării pedofiliei în societatea românească

După intrarea României în Uniunea Europeană s-a creat posibilitatea pentru ca tot mai mulți cetățeni români să lucreze legal în spațiul comunitar. Majoritatea celor plecați în căutarea unui loc de muncă în străinătate sunt familiști, cu unul sau mai mulți copii în întreținere. Migrația forței de muncă s-a făcut numai pentru cei apti de muncă, copiii fiind lăsați în grija bunicilor sau rudelor. Există cazuri în care minorii de vârstă mai mare se ocupă

de frații mai mici, asumându-și obligațiile părinților. Mulți dintre cei plecați la muncă în străinătate întemeiază alte familii, abandonându-și familia de acasă, implicit copiii.

Abandonarea minorilor creează o situație de vulnerabilitate a acestora din urmă, care, coroborată cu un cadru deficitar la nivelul asistenței sociale, îi transformă pe aceștia în potențiale victime ale pornografiei infantile.

În România, supravegherea parentală este diminuată de problemele economice cotidiene ale familiei în perioada societății de tranziție, ceea ce face ca o serie de copii să aibă acces nelimitat și necontrolat la programele de televiziune și la site-urile internet pentru adulți.

Studiile efectuate de The Gallup Organization Romania pentru UNICEF, Fundația SOROS și Organizația Salvați Copiii din România, asupra situației copiilor rămași singuri acasă, arată că:

- peste 8% din copiii României au părinții plecați la muncă în străinătate;
- 350.000 copii sunt afectați de migrația părinților, dintre care 126.000 au ambii părinți plecați;
- jumătate din acești copii au vârsta sub 10 ani;
- dintre copii cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate, 16% au fost lăsați în grija altor persoane de mai mult de un an, iar 3% de mai mult de 4 ani.

Trebuie să precizăm faptul că, în prezent, în România există atât amatori de pornografie infantilă on-line, cât și producători de materiale pe această temă destinate consumului național și internațional.

Din cercetările efectuate de Children's Bureau of the U.S. Department of Health and Human Services în cadrul The National Child Abuse and Neglect Data System, rezultă:

- din totalitatea copiilor victimizați, mai mult de 60% au fost neglijăți;
- 18% abuzați fizic
- 10% asaltați sexual,
- 7% au suferit rele tratamente emoționale
- 15% din cazuri au fost asociate cu alte tipuri de abuzuri;
- cei mai mulți copii victimizați sunt cei până în trei ani și fetele într-un număr mai mare decât băieții.

Cu toate acestea cercetările nu sunt complete având în vedere faptul că există un număr destul de însemnat de copii care nu declară niciodată faptul că au fost victime ale unor

abuzuri. Printre cauzele ce conduc la neînceperea sau nefinalizarea unei investigații cu privire la o faptă prin care a fost victimizată o persoană minoră enumerăm:

- Victimele nu au cunoștință de faptul că au puterea, curajul sau posibilitatea de a raporta abuzurile ce se săvârșesc asupra lor;
- Persoanele în a căror îngrijire se află minorii, nu raportează abuzurile comise asupra acestora deoarece:
 - consideră că nu au suficiente dovezi ale presupusului abuz;
 - consideră că odată cu trecerea timpului vor putea lua măsuri pentru protejarea minorilor;
 - știu că ar trebui să acuze membri ai familiei.
- Organele de cercetare în măsură să desfășoare acest tip de investigare, nu se documentează suficient sau conduc ancheta în mod impropriu.

III. Portretul victimei

Conform unui studiu al ONU, pe plan mondial în fiecare an sunt abuzați sexual sau constrânși să se prostitueze 1,8 milioane de copii, iar 1,2 milioane de minori sunt vânduți de către traficanți precum niște bunuri de consum.

Majoritatea victimelor provin din familii destrămate, cu părinți despărțiți sau recăsătoriți, cu părinți bețivi sau violenți, care îi abuzează fizic și/sau sexual, sau din medii în care nu sunt supravegheați de părinți, tutori sau reprezentanți legali.

Copiii provenind din familii cu puține resurse financiare sunt cei mai vulnerabili. Ei sunt atrași în activități pornografice prin oferirea de stimuli materiali, de cadouri constând în obiecte personale, piese de îmbrăcăminte sau chiar mâncare. Între țintele pedofililor se regăsesc numeroși copii care provin din familii destrămate, în care părintele sau tutorele legal nu are o capacitate de ripostă, din cauza lipsei de educație sau a vârstei înaintate.

La polul opus, copiii cu multe resurse materiale și părinți ocupați cu propriile afaceri, sunt tentați să participe la acțiuni care implică pornografia, considerând că actele lor sunt o probă a maturității și libertății de exprimare.

Deși aceste cazuri sunt mai rare, există unii copii care, influențați de anturaj sau sub impresia celor văzute în cadrul unor programe TV pentru adulți, se filmează singuri, pentru ca apoi să posteze secvențele pornografice pe internet.

Efectele acțiunilor pornografice sunt devastatoare asupra copilului. Dincolo de orice vătămări corporale pe care copilul le suferă pe parcursul agresiunii, dar și transmiterea de boli sexuale, aceștia sunt afectați de depresii, mânie, diverse tulburări psihice, insomnii

asociate cu stres posttraumatic. Copiii abuzați sexual sunt sub impresia unui puternic sentiment de vinovăție față de agresiunea pe care au suferit-o, considerând că în mare parte au contribuit sau au înlesnit desfășurarea acesteia, dublat de lipsă de respect pentru sine. Situația este agravată atunci când persoanele agresoare, sau care înlesnesc acțiunea ilicită, sunt persoane în care copilul avea încredere, fie datorită relației de familie sau prietenie, fie datorită faptului că acestea reprezentau o autoritate menită să îl protejeze.

Multe din aceste efecte îl însoțesc pe copil în viața de adult, viața sa fiind alterată definitiv.

IV. Profilul agresorului

Agresorii copiilor sunt de regulă persoane care fac parte din înalta societate, sau au meserii ce conferă un grad mare de credibilitate și confidențialitate, cum sunt preoții, medicii, avocații, profesorii.

Unii dintre infractori nu au însă înclinații pentru pedofilie și pornografie infantilă, dar participă la acest tip de activități din motive financiare.

Studiile realizate asupra persoanelor aflate în detenție pentru săvârșirea infracțiunilor de pornografie infantilă, evidențiază ca factori criminogeni originari experiențe sexuale în perioada minorității, lipsa socializării în perioada minorității, insatisfacții în relațiile interpersonale, o anumită atracție sexuală pentru copii care a fost dezvoltată sau nu, coroborată cu posibilitatea de a utiliza internetul. Unii indivizi descoperă că această tehnologie le amplifică fanteziile sexuale, conducându-i spre un risc asumat, într-un mediu care le favorizează contactul nemijlocit cu minorii. Cu timpul, pedofilii se izolează în lumea contactelor on-line, dezvoltând relații cu persoane care au aceleași preocupări.

Sunt vizitatorii site-urilor dedicate pornografiei infantile pedofili, ori numai o parte dintre ei? Răspunsul tinde să confirme apartenența majorității vizitatorilor acestor site-uri la categoria pedofililor. Există însă și o categorie a profitorilor de pe urma acestei activități, a celor care comercializează pe propriile site-uri imagini și alt tip de materiale aparținând categoriei pornografiei infantile.

Pedofilii schimbă informații între ei și pot opera într-un cadru organizat internațional, adesea sub anonimatul unor pseudonime.

Posesorii de pornografie infantilă devin colecționari de astfel de materiale din cele mai diverse motive:

➡ caută diferiți stimuli sexuali;

- ➡ manifestă o simplă curiozitate în privința unor astfel de materiale;
- ➡ devin colecționari în scopul de a comercializa ulterior imaginile pe internet;
- ➡ sunt pedofili autentici care doresc să își amplifice fanteziile sexuale.

Dintre posesorii de materiale pornografice cu minori, 91% sunt bărbați, majori și necăsătoriți.

Dintre imaginile vizualizate pe internet o mare parte cuprind copii expunându-și organele genitale, imagini ce implică sex, violuri și chiar tortură.

Mulți dintre cei investigați pentru acest gen de infracțiuni sunt persoane care au victimizat sexual și care posedă materiale pornografice cu minori.

Mare parte din pedofili folosesc computerul pentru a organiza și completa propria colecție și pentru a face schimb de imagini similare. Odată ajunse pe internet, imaginile pornografice circulă la infinit.

V. Măsuri de combatere și prevenire a pornografiei infantile în România

Bineînțeles, ar fi de preferat să se găsească soluții de identificare a pedofililor, înainte ca aceștia să acționeze, înainte ca aceștia să fi agresat un copil.

Pentru ca măsurile represive să fie proporționale cu gravitatea fenomenului, este necesar un efort continuu în cooperarea și coordonarea dintre state. Această conlucrare conduce la perfecționarea și adoptarea unor metodologii de investigare rapidă și efectivă care presupun: videoconferințe, expertiza probelor, noi măsuri de protecție a martorilor.

O serie de ONG-uri românești au dezvoltat programe care au scopul de a studia, de a preveni și de a contribui la diminuarea acestui fenomen infracțional:

- ➡ Microsoft România și Fundația Nadia Comăneci au inițiat programul "Siguranța tinerilor pe Internet", care are ca scop educarea copiilor, părinților și a profesorilor în privința pericolelor pe care le prezintă Internetul.
- ➡ Microsoft împreună cu Poliția Română au pus în funcțiune la 26 octombrie 2007 Child Exploitation Tracking System (CETS), aplicație software destinată forțelor de poliție pentru a partaja și analiza informații referitoare la urmărirea cazurilor de exploatare a copiilor on-line.
- ➡ Poliția Română și Microsoft România au început colaborarea pentru creșterea siguranței folosirii mediului Internet, în special de către copii, încă din anul 2004, cu ocazia primei mese rotunde și a sesiunii de instruire organizată împreună cu Interpol și International Centre for Missing and Exploited Children.

- Focus, singurul membru operațional (cu drepturi depline) din România al "Missing Children Europe", s-a lansat în 25 mai 2007 și operează cazurile de dispariții și cele de exploatare sexuală a copiilor prin intermediul unui Call-Center.

Există însă un vid în spectrul măsurilor legale și al mecanismelor de monitorizare care ar putea contribui eficient la prevenirea și combaterea pornografiei infantile pe Internet:

- Legislația românească ar trebui să reglementeze urmărirea tranzacțiilor financiare efectuate pe site-urile pornografiei infantile.
- Se impune îmbunătățirea mecanismelor de monitorizare a copiilor cu părinți plecați în străinătate, și totodată efectuarea unor studii la nivel național care să urmărească evoluția fenomenului migrației și implicațiile acestuia asupra copiilor.
- Este necesară restricționarea de către providerii de internet a accesului publicului la site-urile care conțin fotografii sau filme cu conținut pornografic infantil.

Cazuistica

- Kurt Treptow, acum în vârstă de 46 de ani, a absolvit Universitatea din Arizona și a sosit în România în 1994, unde a înființat la Iași fundația „Centrul pentru Studii Românești”, care avea ca scop promovarea istoriei și culturii românești în lume. Istoricul a predat timp de câțiva ani și la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. În anul 2002 a fost acuzat, iar în 2003 condamnat la 7 ani închisoare pentru corupere sexuală, perversiune sexuală cu minori și acte sexuale cu minori. Pedofilul a fost eliberat condiționat cu 491 zile înainte de finalizarea celor 7 ani de detenție, urmare a editării lucrării științifice “Viața și timpurile lui Vlad Dracul. Reverberații asupra familiei”. În cursul procesului procurorii au prezentat filme și fotografii în care pedofilul întreținea relații sexuale cu 3 fete și doi băieți cu vârste cuprinse între 7 și 14 ani, și 2 fete de 9 respectiv 14 ani.

Concluzii

Nu există nici o îndoială că pentru a proteja copiii de abuzuri, combaterea pornografiei copiilor pe internet este de o maximă importanță.

Nu putem blama însuși internetul pentru a fi oferit infractorilor un mijloc, o unealtă redutabilă pentru îndeplinirea infracțiunilor, dar trebuie să ne dăm seama că putem să acționăm astfel încât să facem din internet ceea ce s-a gândit că va fi în momentul conceperii lui: un neprețuit mijloc de comunicare și un redutabil sistem de informare.

Fără un transfer direct al puterii legii din lumea reală, în lumea virtuală, în cyberspace, internetul se poate dezvolta ca o lume paralelă, oferind infractorilor posibilitatea de a iniția și

executa din ce în ce mai multe activități ilicite, inclusiv una dintre cele mai periculoase infracțiuni cu adânci implicații sociale, pedofilia.

În acest sens, este necesar să se efectueze mai multe cercetări pentru a înțelege problema ca atare, pentru a afla natura și a măsura magnitudinea infracțiunilor desfășurate în acest mod, pentru a identifica și a proteja victimele, pentru a ne asigura că abordarea teoretică și practică a respectivei probleme este în egală măsură justă și eficientă.

V. Digitalizarea în criminologie

Dezvoltarea tehnologiei crează condițiile dezvoltării societății, a științei, dar și intervenția în realitatea virtuală a noi forme de criminalitate, comportament deviant.

Criminologia a început însă ceva mai recent cercetarea acestui nou fenomen. Astfel se dezvoltă o nouă ramură, cyber criminologia care studiază și analizează fenomenul infracționalității cibernetice, cauzele și impactul acestuia asupra societății. Pentru analiza criminologică a acestui fenomen întâlnim termeni diferiți: criminologie virtuală, criminologie digital, criminologie cibernetică, toate având același obiect de analiză.

Identificarea/înțelegerea comportamentului autorilor infracțiunilor săvârșite prin intermediul computerului, dar și a victimelor acestora este o problemă complexă care afectează capacitatea autorităților de a depista cazurile și de a le rezolva într-un timp cât mai scurt.

Având în vedere capacitatea redusă de raportare și identificare a infracțiunilor cibernetice, putem spune că există o rată mare a cifrei negre a criminalității în acest domeniu.

Investigațiile pot da rezultate numai în condițiile unei pregătiri de specialitate, aptitudini tehnice a organelor competente în urmărirea și cercetarea specifică acestui domeniu. Acest tip de expertiză tehnică necesită un raționament adecvat.

Realizarea profilului comportamental este dificil de realizat, infractorii având posibilitatea de a participa la traficul informațional ca simpli utilizatori ai sistemului, navigând și exploatând rețele private.

6.3. Rezumat

I. Criminologia clinică

Formarea comportamentului criminal nu se produce niciodată spontan, ci are la bază un întreg parcurs social, psihologic și biologic.

Toxicomania : Se impune elaborarea unor strategii de prevenire și combatere

Suicidul : în sinucidere factorii de risc sunt: psihiatrici, biologici și medicali, sociali și de mediu, evenimente determinante

Delincvența patologică : se face diferența dintre Psihopat și Sociopat.

II. Criminalitatea mediului

Pe lângă agresiunile directe asupra mediului, există și acele agresiuni denumite tranziționale, legate de acțiunile de pescuit, vânătoare și rărire a fondului forestier dincolo de limitele admise.

III. Traficul de persoane

Traficul de persoane reprezintă una dintre modalitățile principale de manifestare a criminalității organizate. Ca răspuns la problematica traficului de persoane, majoritatea statelor lumii se protejează de fenomenul migrației ilegale prin adoptarea unui ansamblu de măsuri legislative. Victimele *inocente sau reale* sunt acelea care pot proba că au fost forțate să practice prostituția.

IV. Pornografia copiilor pe Internet

Pornografia infantilă trebuie văzută și instrumentată în contextul acțiunilor de abuz al copiilor, inclusiv cel al crimei organizate, care include prostituția și traficul de persoane.

Factorii favorizanți ai proliferării pedofiliei în societatea românească: posibilitatea pentru ca tot mai mulți cetățeni români să lucreze legal în spațiul comunitar. Abandonarea minorilor creează o situație de vulnerabilitate a acestora din urmă. Pentru ca măsurile represive să fie proporționale cu gravitatea fenomenului, este necesar un efort continuu în cooperarea și coordonarea dintre state

V. Digitalizarea în criminologie

cyber criminologia care studiază și analizează fenomenul infracționalității cibernetice, cauzele și impactul acestuia asupra societății

6.4. Test de evaluare/autoevaluare

1. Caracteristicile psihopatului sunt:

- a) educat cu o bună carieră; premeditează faptele, plănuiește fapta în detaliu; comportament controlat.
- b) impulsiv, spontan, nu este preocupat în a lăsa urme la locul faptei
- c) predispus la violențe extreme

2. Tipuri de măsuri de prevenire a degradării rapide și ireversibile a mediului înconjurător:

- a) Adoptarea unui pachet de măsuri pentru informarea publică asupra consecințelor acțiunilor agresive și a infracțiunilor privind mediul
- b) Folosirea de agenți constataitori care să vegheze la respectarea legislației în materie
- c) Calificarea crimei împotriva mediului ca fiind o crimă împotriva umanității.

3. Majoritatea statelor lumii se protejează de fenomenul migrației ilegale prin adoptarea unui ansamblu de măsuri legislative care au menirea să:

- a) Să limiteze fenomenele infracționale și antisociale
- b) Să împiedice circulația persoanelor în scopul stabilirii lor în alte state
- c) Să diminueze transferul de populații în scopul căutării de locuri de muncă

4. Agresorii copiilor sunt de regulă:

- a) persoane care au meserii ce conferă un grad mare de credibilitate și confidențialitate
- b) persoane care ocupă posturi de conducere
- c) persoane care preferă să fie considerați copii

5. Cyber criminologia studiază :

- a) fenomenul infracționalității cibernetice, cauzele și impactul acestuia asupra societății
- b) modul de operare al fraudei prin computer
- c) urmele lăsate de fătuitori prin crime informatice.

6.5. Bibliografie recomandată

1. Gabriela Matei „*Pornografia copiilor pe internet*”, în Revista Română de Criminalistică și Criminologie, nr.3, 2008, p.40-45;
2. Gabriela Matei „*Traficul de persoane. Elemente de investigare penală și de protecție a victimelor acestuia*”, în volumul *Perspectivile dreptului românesc în Europa* Tratatului de la Lisabona, Editura Hamangiu, București, 2010, p.289-296
2. Gabriela Matei „*Identificarea și prevenirea acțiunilor specifice ale criminalității împotriva mediului*”, în volumul „*Justiție, Stat de drept și cultură juridică*”, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române, Ed. Universul juridic, București, 2011, p.793-799;

PARTEA V – VICTIMOLOGIE

Unitatea de învățare VII.

7.1. Introducere

Unitatea cuprinde elemente de victimologie.

Competențe

După parcurgerea acestui curs, studentul va fi capabil să :

- Identifice tipologia victimală
- Să înțeleagă particularitățile psihice ale victimei

7.2. Conținutul unității de învățare

1. Noțiuni introductive
2. Infractorul
 - Particularități psihice
 - Personalitatea infractorului înainte și după consumarea actului infracțional
3. Victima
 - Demers causal – etiologic
 - Tipologia victimală

Durata medie de studiu individual

Timul necesar parcurgerii unității de învățare este de ore de studiu individual.

Definiție .

Victima este persoana care, individual sau colectiv a suferit un prejudiciu, în mod special un atentat la integritatea sa fizică sau mentală, o suferință morală, o pierdere materială, un atentat grav la drepturile fundamentale, urmare a unei acțiuni sau omisiuni care încalcă legea penală sau reprezintă violări a normelor internaționale recunoscute în materia drepturilor omului.

Statutul de victimă nu depinde de statutul agresorului

Victimologia penală - include victimizările realizate de persoane prin încălcare legii penale

Victimologia generală care include victimizările unei persoane indiferent de cauza acestora și de modalitatea prin care se realizează.

Fondatorul victimologiei este B. Meldensohn – avocat penalist de origine română. Acesta a făcut referire la victimologie într-o lucrare prezentată la conferință organizată de Societatea Română de Psihiatrie din 1947, „*Noi orizonturi bio-psiho-sociale:Victimologia*”. Meldensohn a fost mai mult interesat de personalitatea victimei decât de a studia factorii victimogeni.

Clasificare victime:

1. victime absolut nevinovate (cazul născutului ucis de mama sa);
2. victime foarte puțin vinovate (femeia care își provoacă un avort și urmare a manoperele avortive decedează);
3. victime la fel de vinovate ca și infractorul (suicidul consimțit, victimele eutanasiei);
4. victime mai vinovate decât infractorul (victima provocatoare, victima imprudentă care se accidentează);
5. victima cea mai vinovată sau unic culpabilă (infractorul victimă a unei legitime apărări,
6. victima care depune plângere mincinoasă și victima imaginară în cazul tulburărilor psihice).

Alte tipuri de victime:

- victimele accidentelor de circulație,
- victimele accidentelor de muncă,
- victimele genocidurilor de orice fel

Factorii victimogeni sunt : catastrofele naturale, societatea, circulația mijloacelor de transport, accidentele tehnologice și cele domestice, industria, criminalitatea și victima ea însăși.

Victimologia generală și-a găsit utilitatea în stabilirea unor norme de protecția a muncii, a unor măsuri suplimentare de siguranță rutieră, a unor organisme internaționale capabile să sancționeze crimele de război

VICTIMOLOGIA PENALĂ

A fost lansată și dezvoltată de von Hentig, care a formulat 3 concepte:

- - criminalul-victimă. Acesta este persoana care devine criminal sau victimă în funcție de circumstanțe (victima unei încălțări, copilul agresat care devine apoi părinte agresor, etc)

- - victima latentă. Aceasta este vulnerabilă în rațiunea predispozițiilor generale (masochist, automutilant, etc.) sau speciale (vârstă, profesie, trăsături de personalitate).
- - relația particulară victimă-criminal. Aceasta poate să fie o relație psihopatologică pură, o relație de compatibilitate psihologică reciprocă (истерic/paranoic, prostituată/proxenet, sadic/masochist) sau anumite relații familiale de atracție reciprocă.

Clasificarea victimelor :

- *victime tipice* (persoane fizice, persoane juridice sau chiar un animal);
- *victime atipice* (instituții religioase, statul, pacea publică);

Victimizarea poate fi:

- *directă* atunci când acesta suportă nemijlocit prejudiciul acțiunii infracționale
- *indirectă* atunci când victima participă la procedurile judiciare desfășurate de stat.

E.A. Fattah a definit victimologia ca fiind acea ramură a criminologiei care se ocupă de victima directă a infracțiunii și care cuprinde ansamblul de cunoștințe biologice, psihologice, sociologice și criminologice privitoare la această victimă.

Dintre circumstanțele de comitere a infracțiunilor relația între victimă și infractor este hotărâtoare.

- 28 % dintre victime aveau o relație personală cu agresorul înainte de comiterea crimei (10 % legături familiale, 10 % legături de prietenie, 4% relații heterosexuale și 4% relații homosexuale).
- 56% există relații interpersonale situaționale (28%) sau profesionale (28%).

Detaliind aceste cazuri se constată că în 14% victima și agresorul se cunoșteau, 8% erau vecini, 6% aveau relații de coabitare, 8% aveau relații de ierarhie profesională, 2% relații profesionale, 12% aveau relații în afara cadrului de muncă, 2% erau relații client – furnizor, 4% cazuri de complicitate la alte infracțiuni.

Doar 16 % dintre omorurile comise pentru a tâlhări s-au comis de persoane care nu se cunoșteau cu victima.

S. Shafer a stabilit următoarele clasificări:

- victime fără relații cu criminalul
- victime provocatoare (tentative de santaj, etc)

- victime incitative prin atitudine (etalarea bunurilor, îmbrăcăminte incitantă, dansuri erotice, etc)
- victime slabe din punct de vedere psihologic.
- victime social vulnerabile (emigrant, exclus social, minoritate etnică voluntar exploatată de infractori)
- autovictimele (toxicomani, alcoolici, suicidari)
- victimele politice.

Victimizarea multiplă este acea situație în care victima unei infracțiuni este foarte probabil să devină din nou victimă. Este un semnal de vulnerabilitate crescută sau supraexpunerea la mediul criminal.

Revictimizarea este acel proces prin care victima unei infracțiuni devine ea însăși un agresor. Cazul mai frecvent este al copiilor abuzați care în multe cazuri devin ei înșiși părinți agresori. Unii autori afirmă că în proporție de 50 % aceasta este regula. Nu există cercetări care să confirme un astfel de procent de revictimizări dar e cert că acest fenomen există.

Criminologia agresiunilor sexuale

Violența sexuală – obligarea persoanei la un raport sexual

- » Problemă umană, relațională și socială
- » Consecințe – psihologice, familiale ori sociale

Incidența violului – 16% violuri reclamate

- » Frecvența – 35 cazuri la 100.000 locuitori
- » Rata violurilor > cu 45% în ultimul deceniu
- » O femeie are, în decursul vieții, neșansa în proporție de 25% de a deveni victimă a unui abuz sexual
- » 1994- România – 1.322 cazuri de viol – 17 soldate cu deces

Cauzele conștienței victimologice privind reclamarea violului

- Dificultatea victimei de a evalua tentativa de viol
- Jena și pudoarea față de publicizarea actului
- Reținerea victimei în ceea ce privește interogatoriile și expertizele
- Neîncrederea în soluționarea judiciară a cazurilor
- Atitudinea dubitativă a juriștilor-expertiilor : violul judiciar
- Ambivalența atitudinilor față de agresor, generată de speranța legitimării prin conjugalitate a actului comis

Pattern-uri de violență sexuală

- Autori ai violențelor ce relevă sentimentele etico.sociale și exaltarea consecutivă a pulsioniilor sexual-hedonice (sexopați)
- Autori ai violurilor asociate cu acte de sadism, ca manifestare a unor complexe de inferioritate generate de disfuncții sexuale și deturnate în acte de răzbunare asupra femeilor
- Autori ai violurilor prin dificultăți de viață heterosexuală care, din cauza sentimentelor de culpă și de inferioritate față de femeie, își declanșează agresivitatea ca un mod de compensare a infirmității sexuale (heterosexualitatea deficitară – puternic detunător de agresivitate)

Aceste tipologii determină o multitudine de tipuri de viol, fiecare fiind întâlnit și invocat în diferitele sale aspecte:

- Violul de întâlnire – descărcări de pulsione sexuală la un excitant oferit de victimă
- Violul de stradă (de gașcă) – consecutiv unor circumstanțe adolescente
- Violul precedat de hărțuire sexuală – generat de comportament echivoc al victimei
- Violul seducție – înșelarea consimțământului
- Violul raptus – lovire, mânie, furie, răzbunare
- Violul putere – manifestarea dominației
- Violul anempatic – non-cognitiv și non-afectiv
- Violul sadic – maltratare ca exaltare a agresivității, deseori la invocarea milei de către victimă
- Violul de proximitate – caracteristic violatorilor în serie – modalități stereotipe de violare
- Violul “legal” sau intramarital

Originile violenței sexuale :

- Lipsa afectivității în copilărie generează agresivitate ca mod de viață
- Posibilitatea copilului sau adolescentului de a asista la raporturi sexuale ale adulților și a-și canaliza imaginativ începuturile și apoi derularea experienței sexuale către atitudini disfuncționale, inclusiv violente

- Asocierea organismului cu violența
- Morala puritană a interdicțiilor impusă prin exces sau vicii educative
- Pornografia care face din sexualitate un instrument ucigaș, transformând orice teorie sexuală într-o violență sexuală
- Solitudinea și lipsa amicitiei pot conduce la misogism și violență sexuală de răzbunare sau ca mod de stabilire a unor relații inter-subiective
- Incultura și neînțelegerea, prin vicii educative, a specificului uman al sexualității

Factori situaționali ai violului

- Consumul de alcool
- Provocarea sexuală sau hărțuirea sexuală
- Subculturi marginal-violente, aglomerări urbane, întunericul și indecența, sexismul actual
- Credulitatea și infantilismul – factori de risc ce precipită trecerea la act

Alături de acești factori situaționali denumiți și de risc mai includ:

- Stereotipia relațiilor sexuale și promiscuitatea sexuală
- Remanența convingerii ancestrale că în sexualitate femeia este doar un obiect sexual – imaginea că forțarea nu înseamnă violență
- Frecvența asociere a abuzurilor sexuale cu publicitatea pornografică
- Prelungirea infragesivității cu rol activ în sexualitate într-un adevărat sadism reactiv la opoziție.
- Factori de risc victimologic
 - Sexualitatea precoce- aduce lipsa valorizării umane ulterioare a sexualității și înclinarea inevitabilă pe panta victimizării și a desfrâului sexual
 - Relații incestuoase sau abuzuri sexuale în antecedente (pedofilia), ca și promiscuitatea sexuală (prostituția)
 - Îmbolnăvirile psihice – prin lipsa discernământului privind reprezentarea conținutului și a consecințelor actului sexual facilitează violul
 - Moda excentrică , turismul, plimbările solitare, nocturne și în locuri riscante
 - Vârsta victimelor care fie nu posedă conștiința gravității și a consecințelor unui act sexual, fie trăiesc solitar, în condiții marginale.
- 2 tipuri de contribuții victimale
 - Victimizarea primară – contribuțiile victimei la efectuarea violului

- Victimizarea secundară – consecințele proprii sau publice, familiale sau legate de mass-media, ce pot merge pământ la stigmatizarea și etichetarea victimei
- Criteriile incriminării violului
 - Necesitate, violul rămânând o infracțiune ce produce victime și perturbă echilibrul interpersonal și social
 - Criterii morale , care fiind pluraliste nu pot exonera de la protejarea valorilor de libertate și de autonomie persoană și în domeniul vieții sexuale
 - Criterii juridice, în viol, reperele etico-filozofice și biologice, variate în timp și spațiu, făcând sancțiunea variabilă, dar incriminarea totdeauna prezentă
- Argumente moderne privind incriminarea violului
 - Dreptul fundamental la integritate psihofizică și la autonomie a persoanei
 - Promovarea, din ce în ce mai accentuată, în societatea modernă, a egalității oportunităților și a puterii, egalitate ce condiționează și justifică libertatea umană.

7.3. Rezumat

Statutul de victimă nu depinde de statutul agresorului

Victimologia penală - include victimizările realizate de persoane prin încălcare legii penale

Victimologia generală care include victimizările unei persoane indiferent de cauza acestora și de modalitatea prin care se realizează.

Clasificarea victimelor : *victime tipice ; victime atipice*

Victimizarea poate fi: *directă* sau *indirectă*

7.4. Test de evaluare/autoevaluare

1. *Victimizarea multiplă* este acea situație în care:

- a) victima unei infracțiuni este foarte probabil să devină din nou victimă
- b) victima a suferit agresiuni multiple
- c) există o multitudine de factori victimogeni

2. Tipuri de contribuții victimale:

a) Victimizarea primară și victimizarea secundară

b) contribuție minimă, fără urmări grave

c) victimizare culpabilă, victimizare mincinoasă

3. Criminalul-victimă este acea persoană care :

a) devine criminal sau victimă în funcție de circumstanțe

b) a săvârșit o agresiune în legitimă apărare

c) s-a aflat în împrejurări ce au determinat o acțiune violentă

7.5. Bibliografie recomandată

1. Hotca Mihai Adrian, Protecția victimelor. Elemente de victimologie, ed. C.H. Beck, 2006

Bibliografie generală recomandată

2. Valerian Cioclei, Manual de Criminologie, C.H. Beck, București, 2022 (Ediția a X-a)
3. Valerian Cioclei, *Mobilul în conduita criminală*, Ed. All Beck, 1999
4. Sergiu Bogdan, *Criminologie*, Universul Juridic, București, 2012
5. Anamaria Cristina Cercel, *Criminologie*, Hamangiu, București, 2009
6. Rodica M. Stănoiu, *Criminologie*, Oscar Print, București, 2006
- J. Pinatel – *Traite de droit penal et criminologie*, Tome III, Ed. Dalloz, 1963
7. R. Gassin – *Criminologie*, Ed. Dalloz, 1990
8. Hotca Mihai Adrian, *Protecția victimelor. Elemente de victimologie*, ed. C.H. Beck, 2006
9. Emilian Stancu și Carmina Elena Aleca, *Elemente de criminologie generală*, Ed. Pro Universitaria, 2014.